

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΓΙΑ

η.μ.σ.

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

**Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων - Πανεπιστήμιο
Πελοποννήσου**

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων - Πανεπιστήμιο Πειραιά

Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»

**Η Κοινωνική Πολιτική των Δήμων μέσα από την αθλητική
ανάπτυξη: Συγκριτική μελέτη των Δήμων Κορδελιού Ευόσμου,
Αμπελοκήπων Μενεμένης, Παύλου Μελά.**

ΤΥΜΗ ΙΟΡΔΑΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΠΑΔΑΜΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2018

**Department of Political Studies and International Relations - University of
Peloponnese**

Department of Economics - Democritus University of Thrace

Department of Economics - Aristotle University of Thessaloniki

Department of Business Administration - University of Piraeus

Interuniversity Interdepartmental

Master Program in

«Local and Regional Government and Development»

**The social policy of municipal authorities in the field of sports
development. Comparative study of municipalities Kordelio-**

Evosmos, Pavlos Melas, Ampelokipoi-Menemeni.

TIMI IORDANA

UNDER THE SUPERVISION OF: PAPADAMOY STEFANOS

Corinth, September 2018

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η κοινωνική πολιτική των Δήμων είναι πολυεπίπεδη και, όπως είναι φυσικό επόμενο, στη δύσκολη περίοδο που διανύουμε η άσκησή της αποκτά μία κρίσιμη διάσταση, λόγω της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης. Οι αρμοδιότητές της επεκτείνονται μάλιστα, πέρα από τους κεντρικούς «πυλώνες» της, υγεία, κοινωνική ασφάλιση, πρόνοια και σε άλλους τομείς όπως την εκπαίδευση, τον πολιτισμό και τον αθλητισμό.

Η παρούσα εργασία εξετάζει την πτυχή του αθλητισμού στην περίπτωση των Δήμων Κορδελιού-Ευόσμου, Αμπελοκήπων-Μενεμένης και Παύλου Μελά. Πιο συγκεκριμένα, μελετάται, σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, η πορεία των Γενικών και Ειδικών προγραμμάτων «Άθληση για όλους» (Π.Α.γ.Ο.) της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού, τα οποία αναμφίβολα αποτελούν ουσιαστική κοινωνική επένδυση.

Τα σημεία στα οποία εστιάζει η συγκεκριμένη εργασία, είναι η διερεύνηση αφενός της πορείας των εγκρίσεων Π.Α.γ.Ο. προς υλοποίηση στους συγκεκριμένους Δήμους και αφετέρου την κρατική τους επιχορήγηση. Όλα τα παραπάνω δεδομένα αποτυπώνονται με τη χρήση περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης.

Σημαντικοί όροι: Κοινωνική πολιτική, Υγεία, Αθλητισμός για όλους, αρμοδιότητες τοπικής αυτοδιοίκησης, Ευρωπαϊκή πολιτική.

ABSTRACT

The social policy agenda of local authorities applies to many levels and during this particular painful period of time, it can be derived that its implementation acquires a crucial dimension, due to the protracted recession of the global crisis. The Municipality's competences in the field go further than its main core, health, social security and welfare to other minor fields such as education, culture and sport.

The present dissertation examines the aspect of sport services in the case of the Municipalities Kordelio-Evosmos, Pavlos Melas and Ampelokipoi-Menemeni. More specifically, it is studying the process of the "general" and "special" programmes "Sport for all", which have been approved by the General Secretariat of Sports, at local and national level and beyond any doubt, constitute a definite social investment.

This essay focuses on the key points of exploring the course of authorized programmes "Sport for all" to be implemented in the abovementioned Municipalities and the amount of the governmental subsidy. All the above data are depicted using the descriptive statistical analysis.

Key words: Social policy, Health, Sport for all, Municipal authorities' competences, European policy.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
ABSTRACT.....	4
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	5
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	8
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	9
ΕΙΚΟΝΕΣ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	10
1.1 Εισαγωγή	10
1.2 Βιβλιογραφική επισκόπηση	12
1.3 Ιστορική αναδρομή	13
1.4 Αρμοδιότητες της τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	15
1.5 Το προφίλ Υγείας στην Ελλάδα.....	16
1.6 Έρευνα «Ευρωβαρόμετρο 2013».....	19
1.7 Έλλειψη σωματικής άσκησης.....	20
1.8 Ανακεφαλαίωση.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 «ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ»:	22
Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ.....	22
2.1 Εισαγωγή	22
2.2 Ιστορική αναδρομή	22
2.3 Επιτεύγματα στην Ευρωπαϊκή πολιτική για τον αθλητισμό.....	23
2.3.1 Λευκή Βίβλος.....	23
2.3.2 Σχέδιο Δράσης «Pierre de Coubertin»	24
2.3.4 Κατευθυντήριες γραμμές της Ε.Ε. για τη σωματική άσκηση.....	24
2.3.5 Συνθήκη της Λισαβόνας	26

2.3.6 Σωματική άσκηση για τη βελτίωση της υγείας (Σ.Α.Β.Υ.)	27
2.4 Οικονομική διάσταση του μαζικού αθλητισμού στην Ευρώπη.....	27
2.5 Μελέτη περιπτώσεων Ευρωπαϊκών χωρών	29
2.5.1 Ηνωμένο Βασίλειο	29
2.5.2 Νορβηγία.....	30
2.5.3 Ισπανία.....	31
2.6 Η Ελληνική πραγματικότητα	32
2.6.1 Κατηγορίες και είδη Π.Α.γ.Ο.	33
2.7 Ανακεφαλαίωση.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΔΗΜΩΝ	37
3.1 Εισαγωγή	37
3.2 Μεθοδολογία της έρευνας	38
3.3 Η πορεία των Π.Α.γ.Ο. σε πανελλήνιο επίπεδο.....	39
3.3.1 Η πορεία των Π.Α.γ.Ο. στους 3 Δήμους.....	39
3.3.2 Γραμμική παλινδρόμηση εγκεκριμένων Π.Α.γ.Ο. στους 3 Δήμους.....	41
3.3.3 Συγκριτικά στατιστικά στοιχεία περιόδου 2015-16 & 2016-17	46
3.4 Ανακεφαλαίωση.....	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ Π.Α.γ.Ο.	58
4.1 Εισαγωγή	58
4.2 Οργανωτικά πλαίσια	58
4.3 Οικονομικά στοιχεία στους 3 Δήμους	61
ΣΥΖΗΤΗΣΗ	63
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	64
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	67

Ελληνική	67
Ξενόγλωσση.....	69
Διαδικτυακοί τόποι / Ιστοσελίδες	69

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1.1 Προσδόκιμο ζωής στην Ευρώπη.....	17
Διάγραμμα 1.2 Παράγοντες συμπεριφοράς (κάπνισμα, διατροφή, έλλειψη σωματικής άσκησης).....	18
Διάγραμμα 1.3 Ποσοστό παιδικής παχυσαρκίας.....	19
Διάγραμμα 3.1 Η πορεία των Π.Α.γ.Ο. πανελλαδικά.....	39
Διάγραμμα 3.2 Η πορεία των Π.Α.γ.Ο. στους 3 Δήμους.....	40
Διάγραμμα 3.3 Εγκρίσεις γενικών & ειδικών Π.Α.γ.Ο. 2013-2018.....	41
Διάγραμμα 3.4 Γραμμική παλινδρόμηση Π.Α.γ.Ο. Δήμου Κορδελιού Ευόσμου.....	42
Διάγραμμα 3.5 Γραμμική παλινδρόμηση Π.Α.γ.Ο. Δήμου Παύλου Μελά.....	43
Διάγραμμα 3.6 Γραμμική παλινδρόμηση Π.Α.γ.Ο. Δ. Αμπελοκήπων Μενεμένης...	45
Διάγραμμα 3.7 Κατανομή γενικών Π.Α.γ.Ο. Ν. Θεσ/νικης περιόδου 2015-2016.....	48
Διάγραμμα 3.8 Κατανομή γενικών Π.Α.γ.Ο. Ν. Θεσ/νικης περιόδου 2016-2017.....	49
Διάγραμμα 3.9 Κατανομή ειδικών Π.Α.γ.Ο. Ν. Θεσ/νικης περιόδου 2015-2016.....	52
Διάγραμμα 3.10 Κατανομή ειδικών Π.Α.γ.Ο. Ν. Θεσ/νικης περιόδου 2016-2017...	54
Διάγραμμα 3.11 Κατανομή μη δομημένων Π.Α.γ.Ο. Ν. Θεσ/νικης περιόδου 2015-2016.....	55
Διάγραμμα 4.1 Διάγραμμα πορείας προϋπολογισμού Γ.Γ.Α. για τα προγράμματα «Άθληση για όλους » περιόδου 2013-2018.....	61
Διάγραμμα 4.2 Διάγραμμα πορείας χρηματοδότησης Γ.Γ.Α. στους 3 Δήμους	62

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 3.1 Αναλογικά ποσοστά εγκρίσεων γενικών τμημάτων περιόδου 2015-2016 για τους 3 Δήμους.....	47
Πίνακας 3.2 Αναλογικά ποσοστά εγκρίσεων ειδικών τμημάτων περιόδου 2015-2016 για τους 3 Δήμους.....	51
Πίνακας 3.3 Αριθμητική και ποσοστιαία κατανομή των κατηγοριών των ειδικών Π.Α.γ.Ο. περιόδου 2015-2016.....	52
Πίνακας 3.4 Αναλογικά ποσοστά εγκρίσεων μη δομημένων τμημάτων περιόδου 2015-2016 για τους 3 Δήμους.....	56
Πίνακας 4.1 Αποτύπωση στοιχείων επιχορηγήσεων Π.Α.γ.Ο.	59

ΕΙΚΟΝΕΣ

Εικόνα 1.1 Συγκριτική κατάταξη αιτιών θανάτου 2000 & 2014.....	17
Εικόνα 2.1 Η διαδικασία υλοποίησης Π.Α.γ.Ο.	33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1.1 Εισαγωγή

Σύμφωνα με έρευνα του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών ερευνών, ύστερα από αίτημα της Επιτροπής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στον τομέα απασχόλησης και κοινωνικών υποθέσεων το 2013, η Ελλάδα μαστίζεται από σοβαρή και παρατεταμένη οικονομική ύφεση από την αρχή της παγκόσμιας κρίσης, το 2008.

Η καταναλωτική δύναμη του πληθυσμού έπεσε κατακόρυφα, εξαιτίας του μειωμένου εισοδήματος και, ενώ το σκηνικό παραμένει ίδιο, η ανεργία από 7,6% (2008) έφτασε στο 24,2% μόνο σε τέσσερα χρόνια (2012) «βυθίζοντας» η χώρα στη δεύτερη θέση μετά την Ισπανία, με ποσοστό 25% στην Ευρώπη των 27. Μακροπρόθεσμα, όσο το ποσοστό της ανεργίας ανεβαίνει, ο κίνδυνος της αύξησης του πληθυσμού που ζει στα όρια της φτώχειας, πολλαπλασιάζεται.

Ταυτόχρονα, η κρίση συνέβαλε καθοριστικά στην υγεία του πληθυσμού και τη θνησιμότητα. Το προσδόκιμο ζωής στην Ευρώπη έχει αυξηθεί. Παραμένουν όμως σοβαρές ανισότητες σε κάθε χώρα ξεχωριστά σε ό,τι αφορά το επίπεδο υγείας του πληθυσμού της, ανάλογα με το κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο στο οποίο ανήκει ο πολίτης.

Σε αυτό το σημείο, είναι επιτακτική η ανάγκη του κράτους να σχεδιάσει και να προωθήσει προγράμματα κοινωνικής πολιτικής, ώστε τη συγκεκριμένη περίοδο των δημοσιονομικών περιορισμών που διανύουμε, να είναι εφικτό ένα ικανοποιητικό επίπεδο υγείας των πολιτών και η ανάπτυξη αγαθών, όπως ο αθλητισμός, με προσιτά μέσα.

Αντικείμενο της συγκεκριμένης εργασίας αποτέλεσε ο προβληματισμός σχετικά με τη διερεύνηση του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σχετικά με την κοινωνική πολιτική που ασκείται στον τομέα της υγείας, κυρίως μέσα από την προοπτική του αθλητισμού και, δευτερευόντως, με την ισότητα, την κοινωνική συνοχή και την ενσωμάτωση.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναπτύχθηκαν ο ορισμός της κοινωνικής πολιτικής, τα μοντέλα της και οι αρμοδιότητες των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Στην αρχή παρατίθεται μία σύντομη παρουσίαση της ιστορικής εξέλιξης της κοινωνικής

πολιτικής, για να τονιστεί ο ρόλος της σε περιόδους κρίσης, διαφορετικού βεβαίως περιεχομένου, και να υπογραμμιστεί η καθοριστική συμβολή της στον προσανατολισμό των κρατικών ενεργειών/δράσεων για την αντιμετώπιση των σοβαρών επιπλοκών. Γίνεται επίσης εκτενής αναφορά στη συνοδευτική αναφορά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των προφίλ υγείας των κρατών-μελών και τις συνέπειες του σύγχρονου τρόπου «καθιστικής ζωής» με την έλλειψη σωματικής άσκησης για να αναδειχθεί η πολύτιμη συμβολή του μαζικού αθλητισμού και των δραστηριοτήτων αναψυχής ως καταπέλτη στο παραπάνω φαινόμενο.

Το δεύτερο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στο θεσμό «Αθλητισμός για όλους» στην επικράτεια της Ευρώπης και στην προώθησή του στην ευρωπαϊκή ατζέντα μέσα από πρωτοβουλίες όπως: η έκδοση της Λευκής Βίβλου του Αθλητισμού και η θέση σε ισχύ της συνθήκης της Λισαβόνας. Επιπρόσθετα, επιχειρείται μια επισκόπηση της παράλληλης πορείας των Προγραμμάτων «Αθληση για όλους» στον ελλαδικό χώρο, από την εμφάνισή του το 1983 μέχρι σήμερα.

Στο επόμενο κεφάλαιο αναλύεται η μεθοδολογία της έρευνας και η ανάπτυξη του ερευνητικού ερωτήματος σχετικά με την πορεία των Π.Α.γ.Ο., με τη συγκριτική μελέτη των περιπτώσεων Δήμου Κορδελιού – Ευόσμου, Παύλου Μελά και Αμπελοκήπων – Μενεμένης. Αναλυτικότερα, παρουσιάζονται: μία ανασκόπηση της πορείας εφαρμογής τους σε βάθος δεκαετίας από το 2007-2008 έως το 2017-2018 στους τρεις παραπάνω Δήμους, το εύρος υλοποίησής τους, και η ποσοστιαία αναλογία τους σε περιφερειακό και πανελλήνιο επίπεδο τα δύο προηγούμενα έτη. Με γραμμική μάλιστα παλινδρόμηση τεκμηριώνεται η πρόβλεψη για την υλοποίησή τους την επόμενη περίοδο (2018-2019).

Με βάση την εμπειρία από προηγούμενες μελέτες που αφορούν στην υλοποίηση Π.Α.γ.Ο., το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στη μέτρηση της ικανοποίησης των συμμετεχόντων και την ποιότητα παροχής των συγκεκριμένων υπηρεσιών. Η συνεισφορά της παρούσας έρευνας έγκειται στην παρατήρηση και την καταγραφή της διαδρομής εφαρμογής τους σε πανελλήνια κλίμακα και, ειδικότερα, στην εξέλιξη της πορείας τους στους τρεις συγκεκριμένους Δήμους την τελευταία δεκαετία.

Στην κατακλείδα διατυπώνονται τα σχετικά συμπεράσματα που εξάγονται από τη συγκεκριμένη έρευνα και κατατίθενται προτάσεις βελτίωσης της εφαρμογής των

Π.Α.γ.Ο. με βάση τη σχετική βιβλιογραφία, την επιπρόσθετη οπτική τους, υπό το πρίσμα της κοινωνικής πολιτικής και των κατευθυντήριων γραμμών που θέτει η Ευρώπη.

1.2 Βιβλιογραφική επισκόπηση

Η **κοινωνική πολιτική** αποτελεί τη βάση της στρατηγικής και τις επιλογές της δημόσιας πολιτικής σε συγκεκριμένα θέματα κοινωνικού ενδιαφέροντος και ουσιαστικά διατυπώνει μία πολύπλοκη διαδικασία (Βενιέρης, 2015). Η πολυπλοκότητα αυτή αποτυπώνεται και στο ευρύ διεπιστημονικό πεδίο της. Ανάμεσα στις επιστήμες που συνθέτουν την έννοιά της, όπως η νομική, η πολιτική, η οικονομική, η ιστορία και η κοινωνιολογία, η τελευταία είναι αυτή που με τις κοινωνικές έρευνες ουσιαστικά συμβάλλει στην αποτύπωση των κοινωνικών ζητημάτων που προκύπτουν και παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του κοινωνικού σχεδιασμού (Bottomore, 1993).

Επίσης η κοινωνική πολιτική πρεσβεύει την κρατική παρέμβαση, στόχο της οποίας αποτελεί η κοινωνική συνοχή, μέσα από την κάλυψη ατομικών και συλλογικών αναγκών (Στασινοπούλου, 2006). Στην κυριολεξία, η προαναφερθείσα έννοια αναλύει τις κοινωνικές δράσεις με σκοπό τη δίκαιη κατανομή της ευημερίας στο σύνολο, ενώ μεταφορικά αντικατοπτρίζει τα κοινωνικά πρότυπα και τις αξίες που ουσιαστικά δρουν στη διαμόρφωσή της (Βενιέρης, 2015).

Ουσιαστικά με την εμφάνιση της κρίσης του σύγχρονου κράτους επιβάλλεται η ανάγκη διαμόρφωσης κοινωνικής πολιτικής (Γετίμης & Γράβαρης 1993). Παράλληλα, η επιστημονική μελέτη και ανάλυση των διαφορετικών συστημάτων έχει καθιερώσει τρία μοντέλα, ανάλογα με τις διαστάσεις, το χαρακτήρα και το περιεχόμενο της κοινωνικής πολιτικής (Στασινοπούλου, 2006):

- Το **υπολειμματικό**, όπου το κράτος δρα ως «δίκτυ ασφαλείας» στους πολίτες που δεν έχουν τη δυνατότητα να εξασφαλίσουν οι ίδιοι ένα επίπεδο ευημερίας
- το **θεσμικό/ αναδιανεμητικό**, όπου το κράτος διευρύνει το πεδίο της κοινωνικής του παρέμβασης και στοχεύει στην αναδιανομή πλούτου με τη μείωση ανισοτήτων και εξασφάλιση της ευημερίας του συνόλου και
- το **πλουραλιστικό**, όπου στενεύουν τα όρια της κρατικής παρέμβασης και επιδιώκεται σύμπραξη με τον ιδιωτικό τομέα.

Η άσκηση της κοινωνικής πολιτικής είναι δυνατόν να διαχωριστεί σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο. Σε κεντρικό επίπεδο ασκείται κυρίως από τα αρμόδια Υπουργεία, ενώ σε τοπικό από τους φορείς Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Επιπλέον, στην κοινωνική πολιτική είναι χρήσιμος ο διαχωρισμός μεταξύ ανάγκης, επιθυμίας και ζήτησης, αν και είναι δύσκολο οι παραπάνω έννοιες να αναλυθούν και να οριοθετηθούν (Σταθόπουλος 1996). Ο κ. Μόσιαλος όπως αναφέρεται στο βιβλίο του κ. Σταθόπουλου «Κοινωνική Πρόνοια μια γενική θεώρηση», τονίζει χαρακτηριστικά το εξής: «Είναι βέβαιο ότι η πηγή για όλες τις μορφές ζήτησης είναι η επιθυμία του ατόμου για καλύτερη υγεία».

Με εφελκυστικό την παραπάνω αναφορά η εκπόνηση εθνικής στρατηγικής για τον **αθλητισμό** με στόχο τη βελτίωση της υγείας, είναι δυνατόν να συμπεριληφθεί στο πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής και να συμβάλει στην προώθησή του.

Άλλωστε η σωματική άσκηση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την υγεία και την ποιότητα ζωής. **Σωματική άσκηση**, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, ορίζεται η κίνηση που συνδέεται με την ενεργοποίηση των μυών σε επίπεδα ανώτερα από εκείνα της ανάπαυσης. Με αυτόν τον τρόπο συγκαταλέγονται στον παραπάνω ορισμό ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων στην καθημερινή ζωή, δράσεις αναψυχής, καθώς και οργανωμένα προγράμματα άθλησης.

Τα προγράμματα «**Άθληση για όλους**» σχεδιάστηκαν από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού. Είναι προσαρμοσμένα στο σύγχρονο τρόπο ζωής, αποσκοπούν στη συμμετοχή όλων των πολιτών, χωρίς διακρίσεις, και αποτελούν κοινωνική επένδυση με τη συμβολή τους στη βελτίωση της υγείας και της ποιότητας ζωής.

Ο όρος «Μαζικός Λαϊκός αθλητισμός» στα στενά όρια της χώρας μας, προηγείται των προγραμμάτων «Άθληση για όλους». Είναι τεχνικά σωστός και διέπεται θεωρητικά από τους ίδιους κανόνες του κινήματος «Άθληση για όλους». Ο όρος «Αθλητισμός για όλους» αποτελεί την ευρωπαϊκή διάσταση του θεσμού. Παράλληλα, ο όρος «φυσική αγωγή» αντικατέστησε τον όρο «γυμναστική» διευρύνοντας με αυτόν τον τρόπο το πεδίο εφαρμογής του τελευταίου.

1.3 Ιστορική αναδρομή

Από την εποχή του Καποδίστρια ανιχνεύονται δείγματα κοινωνικής πολιτικής στη χώρα, ενώ την προηγούμενη περίοδο κυρίαρχο ρόλο έπαιξε η Εκκλησία και η Ιδιωτική φιλανθρωπική πρωτοβουλία. Αρμοδιότητες κοινωνικής πολιτικής σε

υπουργεία συναντάμε για πρώτη φορά επί πρωθυπουργίας Βενιζέλου, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες των προσφύγων της μικρασιατικής καταστροφής (Σταθόπουλος 1996).

Στη συνέχεια με το ξέσπασμα του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου, οι ανάγκες του πληθυσμού γιγαντώνονται σε τέτοιο βαθμό, που οι δράσεις του Υπουργείου Πρόνοιας και των ιδρυμάτων δεν επαρκούν και ο κεντρικός ρόλος της Εκκλησίας και των Διεθνών Οργανισμών (Διεθνής Ερυθρός Σταυρός) σηματοδοτούν την εποχή εκείνη στην παροχή κοινωνικής φροντίδας. Παράλληλα, σημειώνεται για πρώτη φορά επιτακτικά η ανάγκη εκπαίδευσης των εθελοντών που συμμετείχαν στις παραπάνω δομές με εξειδικευμένα προσόντα, προκειμένου να ανταπεξέλθουν στις νέες απαιτήσεις της εποχής.

Το Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης σύμφωνα με μελέτη το 2006, αναφέρει τη δημιουργία του οργανισμού «Βασιλική Πρόνοια» (μετονομασία της «Πρόνοιας Βορείων Επαρχείων Ελλάδος») ως την πρώτη συντονισμένη προσπάθεια του κράτους για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών την περίοδο εκείνη.

Οι συνθήκες που επικράτησαν στη συνέχεια σε πολιτικό, οικονομικό και ιστορικό επίπεδο σε κάθε χώρα, ουσιαστικά διαμόρφωσαν τις κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες. Σύμφωνα με την κατάταξη του Leibfried (1990) στην Ευρώπη διακρίνονται τέσσερις τύποι κρατών πρόνοιας: α) το Σκανδιναβικό, β) το Γερμανικό, γ) το Αγγλοσαξωνικό και δ) το μοντέλο των λατινογενών χωρών του Νότου, όπου συμπεριλαμβάνεται και η Ελλάδα μαζί με την Ιταλία, την Ισπανία και την Πορτογαλία.

Στο τέλος του 20ου αιώνα ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης διαρκώς διευρύνεται, συμπεριλαμβάνεται ο τομέας της κοινωνικής πολιτικής και λόγω της ανθρωποκεντρικής της προσέγγισης οι Ο.Τ.Α., αναλαμβάνουν αντίστοιχες ευθύνες. Σύμφωνα με το άρθρο 75 του Ν.3463/2006: «Οι δημοτικές και οι κοινοτικές αρχές διευθύνουν και ρυθμίζουν όλες τις τοπικές υποθέσεις, σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας και της εγγύτητας, με στόχο την προστασία, την ανάπτυξη και τη συνεχή βελτίωση των συμφερόντων και της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας».

Ο ρόλος των Δήμων στην εφαρμογή της κοινωνικής πολιτικής αναβαθμίζεται σημαντικά και με τη μεταρρύθμιση του Καλλικράτη (Νόμος 3852/2010), όπου

μεταβιβάζονται νέες αρμοδιότητες από την κεντρική κυβέρνηση προς τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.).

1.4 Αρμοδιότητες της τοπικής Αυτοδιοίκησης

Οι αρμοδιότητες των Δήμων διακρίνονται στη μελέτη του Ινστιτούτου Τοπικής Αυτοδιοίκησης το 2006 με θέμα «Κοινωνική πολιτική και τοπική Αυτοδιοίκηση» στους εξής επτά τομείς:

1. Ανάπτυξη
2. Περιβάλλον
3. Ποιότητα Ζωής και Εύρυθμη Λειτουργία των Πόλεων και των Οικισμών
4. Απασχόληση
5. Κοινωνική προστασία και αλληλεγγύη
6. Παιδεία, πολιτισμός και **αθλητισμός**
7. Πολιτική Προστασία.

Ο κύριος κορμός της κοινωνικής πολιτικής ασκείται σε τομείς υγείας, κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, ενώ μία διευρυμένη άποψη επεκτείνεται και σε τομείς όπως εργασία, κατοικία, περιβάλλον και πολιτισμός (Στασινοπούλου, 2006).

Σήμερα γενικότερα, υιοθετείται μία διευρυμένη οπτική στην οποία εντάσσονται πολιτικές που αφορούν στην εργασία, την κατοικία, το περιβάλλον και τον πολιτισμό, με αυτόν τον τρόπο οι δήμοι και οι περιφέρειες επεκτείνουν το πεδίο δράσης τους στη σφαίρα της κοινωνικής πολιτικής.

Ταυτόχρονα, οι πολύ σοβαρές επιπτώσεις της κρίσης υπογραμμίζουν, την ανάγκη χάραξης νέων κοινωνικών κατευθυντήριων γραμμών με στόχο όχι μόνο τις κύριες συνιστώσες που διαμορφώνουν την κοινωνική πολιτική σε εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά και δευτερεύουσες.

Πιο συγκεκριμένα, με βάση τα περιεχόμενα σχετικού οδηγού του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Δήμων και Περιφερειών (Council of European Municipalities and Regions-CEMR, 2012), πέραν των κύριων αρμοδιοτήτων που συνδέονται με την κοινωνική πολιτική, γίνεται ταξινόμηση των κρατών-μελών σύμφωνα με

δευτερεύουσες αρμοδιότητες, με το βάρος να δίνεται στην εκπαίδευση και στις πολιτιστικές δραστηριότητες (Σπανού & Ιωαννίδης, 2015).

Η Ελλάδα ειδικότερα, κατατάσσεται μαζί με την Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σλοβακία, Φιλανδία, στην πιο πολυπληθή ομάδα κρατών-μελών, με πρόσθετες αρμοδιότητες κοινωνικής πολιτικής σε τομείς όπως η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, ο **αθλητισμός** και η υγεία.

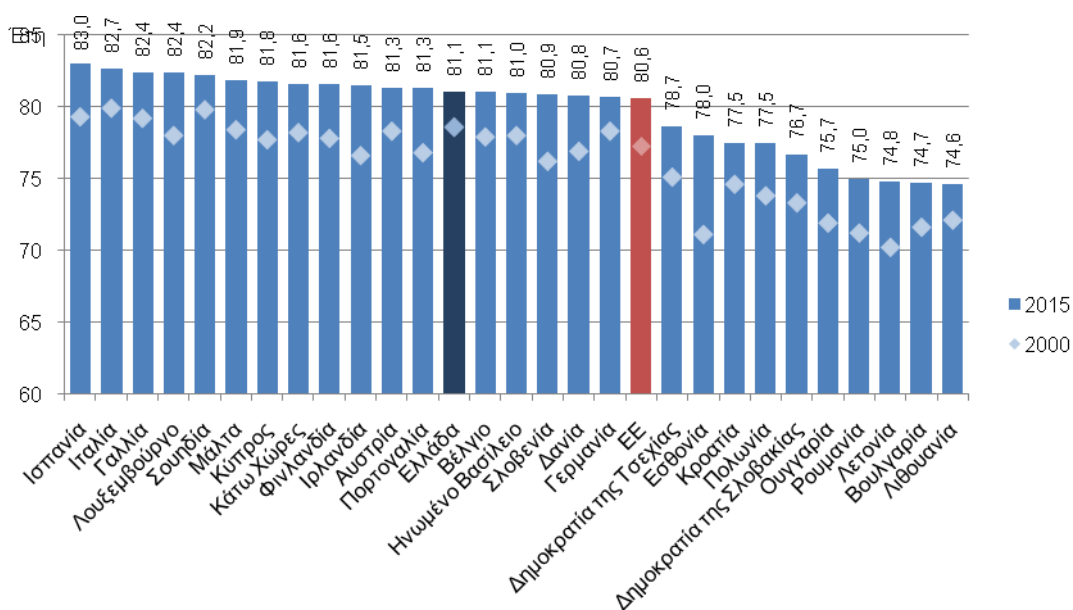
1.5 Το προφίλ Υγείας στην Ελλάδα

Για πρώτη φορά το 2017, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συντόνισε την έκδοση των προφίλ υγείας των χωρών-μελών με τη συνδρομή του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) και του Δικτύου Παρακολούθησης συστημάτων και πολιτικών υγείας (European Observatory on health system and policy).

Στα συμπεράσματα σημειώνεται μία σημαντική βελτίωση στην κατάσταση υγείας των Ελλήνων, το προσδόκιμο ζωής ανέρχεται στα 81,5 έτη το 2017 από 81,1 που ήταν το 2015 (Ευρωπαϊκός μέσος όρος: 80,6 έτη), αλλά μετά την ηλικία των 65 ετών τα δύο τρίτα αυτών των ετών συνοδεύονται από αναπηρία.

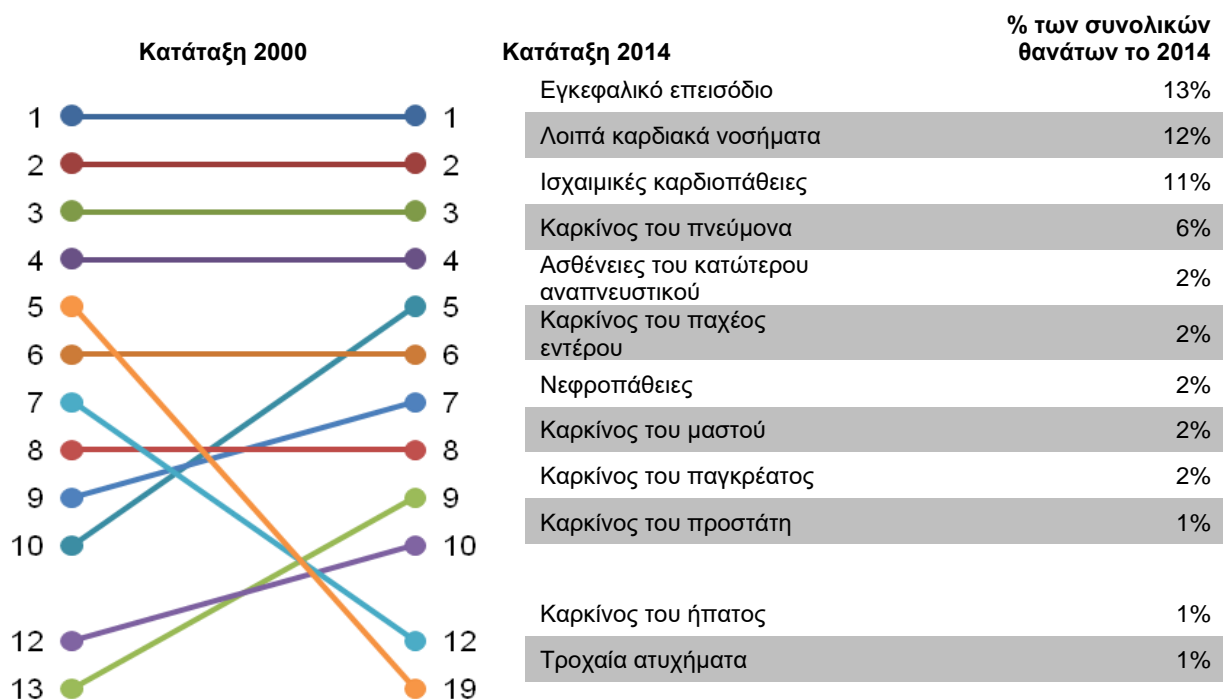

Διάγραμμα 1.1 Προσδόκιμο ζωής στην Ευρώπη

Πηγή : Βάση δεδομένων Eurostat

Οι βασικές αιτίες θανάτου καρδιαγγειακά νοσήματα (ισχαιμική καρδιοπάθεια, εγκεφαλικά επεισόδια), καρκίνος του πνεύμονα εξακολουθούν να κρατούν τις πρώτες θέσεις, ενώ οι θάνατοι από τροχαία ατυχήματα έχουν δραστικά μειωθεί. **1.1** Εικόνα

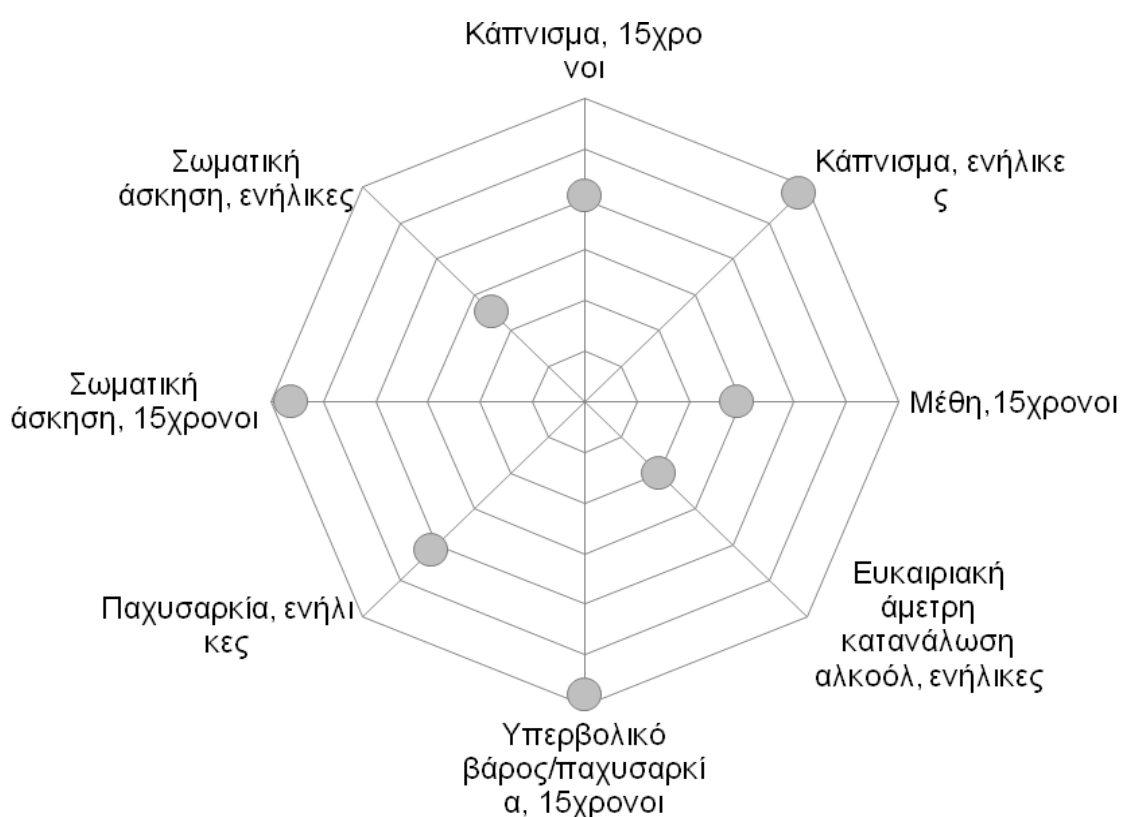

Πηγή: Βάση δεδομένων Eurostat.

Ωστόσο, το Ινστιτούτο Μέτρησης και Αξιολόγησης Υγείας εκτιμά ότι το 30% της συνολικής επιβάρυνσης από ασθένειες στη χώρα το 2015, οφείλεται σε παράγοντες συμπεριφοράς, κυρίως το κάπνισμα και τελευταία σε διατροφικούς κινδύνους και την έλλειψη σωματικής δραστηριότητας.

Ειδικότερα, στην προαναφερθείσα μελέτη κατατίθεται και το παρακάτω διάγραμμα που αποτυπώνει τις τελευταίες εξελίξεις.

Διάγραμμα 1.2 Παράγοντες συμπεριφοράς (κάπνισμα, διατροφή, έλλειψη σωματικής άσκησης) στην Ελλάδα¹

Πηγή: Υπολογισμοί του ΟΟΣΑ σύμφωνα με τη βάση δεδομένων της Eurostat (έρευνα EHIS κατά ή περί το 2014), στατιστικές του ΟΟΣΑ για την υγεία και έρευνα για την HBSC το 2013–14. (Σχεδίαση διαγράμματος: Laboratorio MeS).

¹ Όσο πιο κοντά βρίσκεται η κουκκίδα στο κέντρο του «στόχου», τόσο καλύτερες είναι οι επιδόσεις της χώρας σε σχέση με άλλες χώρες της ΕΕ. Καμιά χώρα δεν βρίσκεται στο κέντρο του «στόχου», καθώς υπάρχει περιθώριο προόδου για όλες τις χώρες σε όλους τους τομείς.

Το ποσοστό παχυσαρκίας των ενηλίκων είναι 17% (μέσος όρος ΕΕ 15%), ενώ το 24% των εφήβων (15χρονα, 32% για τα αγόρια και 16% για τα κορίτσια) είναι υπέρβαροι ή παχύσαρκοι στη χώρα, διατηρώντας τη δεύτερη θέση στην Ευρώπη με ελάχιστη έως ανύπαρκτη σωματική άσκηση, ενώ το ποσοστό παιδικής παχυσαρκίας για τους 15χρονους από την περίοδο 2001-2002 έως 2013-2014 έχει διπλασιαστεί.

Διάγραμμα 1.3 Ποσοστά παιδικής παχυσαρκίας

Πηγή: Βάση δεδομένων Eurostat

1.6 Έρευνα «Ευρωβαρόμετρο 2013»

Η ειδική έκδοση του Ευρωβαρόμετρου (Special Eurobarometer 412, Sport and Physical Activity) αφορά έρευνα για τον αθλητισμό και τη φυσική δραστηριότητα σε όλη την Ευρώπη την περίοδο Νοέμβριος – Δεκέμβριος του 2013. Το δείγμα στη χώρα μας αφορούσε 1007 άτομα ηλικίας 15 και άνω. Η αντίστοιχη έρευνα διεξήχθη και το 2009.

Στα συμπεράσματα της έρευνας παρουσιάζεται μία βελτιωμένη εικόνα της χώρας σε σχέση με το 2009, που υπολείπεται όμως του μέσου όρου στην Ευρώπη. Πιο συγκεκριμένα:

- Στην ερώτηση «Πόσο συχνά γυμνάζεστε ή κάνετε κάποιο άθλημα», ποσοστό 67% στην Ελλάδα απάντησε ποτέ το 2009, ενώ το 2013 το 59%. Τα αντίστοιχα ποσοστά στην Ευρώπη ήταν 39% και 42%.
- Στην ερώτηση «Πόσο συχνά έχετε συμμετάσχει σε κάποια άλλη σωματική δραστηριότητα, όπως η ποδηλασία από το ένα μέρος στο άλλο, χορός,

κηπουρική, κλπ» ποσοστό 49% στην Ελλάδα απάντησε ποτέ, ενώ στην Ευρώπη το ποσοστό αυτό ήταν 30%.

- Στην ερώτηση «**Κατά τις τελευταίες 7 ημέρες, πόσες ημέρες κάνατε έντονη σωματική δραστηριότητα, όπως η άρση βαρέων πραγμάτων, σκάψιμο, αεροβική γυμναστική ή γρήγορο ποδήλατο**» δεν παρατηρήθηκαν έντονες διαφορές μεταξύ του μέσου όρου στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.
- Στην ερώτηση «**Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις ακόλουθες δηλώσεις σχετικά με τον αθλητισμό και τη σωματική δραστηριότητα; Η δική σου τοπική αυτοδιοίκηση δεν κάνει αρκετά για τους πολίτες της σε σχέση με τις φυσικές δραστηριότητες**» ποσοστό 50% στην Ελλάδα συμφώνησε απόλυτα το 2009, ενώ το 2013 το 44%. Τα αντίστοιχα ποσοστά στην Ευρώπη ήταν 43% και 39%.

1.7 Έλλειψη σωματικής άσκησης

Έρευνα της Διεθνούς Οργάνωσης για τον Αθλητισμό και τον Πολιτισμό (International sport and culture Association I.S.C.A.) σε συνεργασία με το Κέντρο Έρευνας για τα οικονομικά και τις επιχειρήσεις (Centre for Economics and Business Research Cebr) τον Ιούνιο του 2015, ασχολήθηκε με το κόστος της έλλειψης σωματικής άσκησης στην Ευρώπη.

Το συγκεκριμένο κόστος ανά έτος, στην Ευρώπη των 28, μεταφράζεται με την άμεση επιβάρυνση των συστημάτων υγείας, από τους 4 κυρίαρχους παράγοντες μη μεταδιδόμενων νοσημάτων (τη στεφανιαία νόσο, το διαβήτη τύπου 2 και τον καρκίνο του μαστού και του εντέρου) και την έμμεση επιβάρυνση λόγω της έλλειψης σωματικής δραστηριότητας στις αγχώδεις διαταραχές και τη διάθεση.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας κατατάσσει την «καθιστική ζωή» στην τέταρτη θέση των θανατηφόρων παραγόντων υπεύθυνων σε παγκόσμιο επίπεδο και τονίζει ότι πλήττει δυσανάλογα πληθυσμούς μη προνομιούχους και χαμηλού εισοδήματος. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και από την έρευνα Ευρωβαρόμετρο του 2013, όπου διαπιστώνεται ότι η συχνότητα φυσικής δραστηριότητας επηρεάζεται θετικά από το οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο των εμπλεκόμενων, ενώ πολίτες χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων συνήθως δεν έχουν ελεύθερο χρόνο για να αφιερώσουν στην άσκηση, με αποτέλεσμα αρνητικές επιπτώσεις για την υγεία τους.

1.8 Ανακεφαλαίωση

Το πρώτο κεφάλαιο διαπραγματεύεται την έννοια της Κοινωνικής Πολιτικής, τα μοντέλα και το ρόλο της από την εμφάνισή της στο νεοσύστατο Νεοελληνικό κράτος, μέχρι τη σύγχρονη πτυχή της, μέσα από τις αρμοδιότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Γίνεται αναφορά στο στενό πεδίο δράσης της και στο διευρυμένο που αφορά νέες προοπτικές παρέμβασης ιδιαίτερα των Ο.Τ.Α., προσαρμοσμένες στις απαιτήσεις της κοινωνίας του 21^{ου} αιώνα. Ανάμεσα σε αυτές ξεπροβάλλουν η υγεία και ο αθλητισμός, κεντρικοί πυλώνες της παρούσας εργασίας.

Στην κατεύθυνση του επαναπροσδιορισμού του περιεχομένου των κοινωνικών πολιτικών, καταλύτη αποτελεί ο αναβαθμισμένος ρόλος των φορέων τοπικής Αυτοδιοίκησης σε εθνικό και Ευρωπαϊκό πλαίσιο (Γετίμης & Γράβαρης 1993).

Επομένως, είναι ζωτικής σημασίας η δραστηριοποίηση της τοπικής Αυτοδιοίκησης σε κράτη με διευρυμένους ρόλους κοινωνικής πολιτικής, προκειμένου να κινητοποιηθεί ο μέσος πολίτης σε μορφές καθημερινής φυσικής δραστηριότητας πιο έντονες και τακτικές ώστε να αναβαθμιστεί το επίπεδο υγείας του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 «ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ»:

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

2.1 Εισαγωγή

Σύμφωνα με ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το 2007 η συμβολή του αθλητισμού είναι ο ακρογωνιαίος λίθος στη βελτίωση της σωματικής και ψυχικής υγείας, όπως και στην κοινωνική ενσωμάτωση. Από την άλλη μεριά έρευνα της Διεθνούς Οργάνωσης για τον Αθλητισμό και τον Πολιτισμό (ISCA) το 2015, τονίζει τις δραματικές διαστάσεις σε οικονομικούς όρους στον τομέα της υγείας, που επιφέρει η «καθιστική ζωή» του σύγχρονου ανθρώπου και παροτρύνει τους σχετικούς φορείς να μοχθήσουν για την προώθηση της φυσικής δραστηριότητας σε υψηλής προτεραιότητας θέμα στη διεθνή και ευρωπαϊκή ατζέντα.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα εξεταστεί η διαδρομή του θεσμού «Αθλητισμός για όλους» στην Ευρώπη μέσα από πρωτοβουλίες και συστάσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και την έναρξη της ισχύος της μεταρρυθμιστικής συνθήκης της Λισαβόνας. Επίσης θα παρατεθεί συνοπτικά η πορεία του προγράμματος σε τρία κράτη-μέλη με διαφορετικό πολιτικό υπόβαθρο, ιστορία και οικονομικό επίπεδο.

2.2 Ιστορική αναδρομή

Η ιδέα του προγράμματος «Αθλητισμός για όλους», υιοθετήθηκε το 1966 από το Συμβούλιο Πολιτιστικής Συνεργασίας (Council for Cultural Cooperation CCC), το οποίο ιδρύθηκε από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Σύμφωνα με έκθεση του Συμβουλίου Πολιτιστικής Συνεργασίας το 1970, όπου κατατίθενται οι αναφορές 5 χωρών (Γερμανία, Ολλανδία, Νορβηγία, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο) σχετικά με τον «Αθλητισμό για όλους», η βασική ιδέα του προγράμματος έχει κοινωνικοπολιτιστική χροιά και δίνει έμφαση σε κίνητρα ιατρικής, βιολογικής, κοινωνικής και εκπαιδευτικής φύσεως. Παράλληλα στο ίδιο έγγραφο, υπογραμμίζονται οι δηλώσεις της Επιτροπής Εξωσχολικής Εκπαίδευσης στη συνεδρίασή της το Νοέμβριο του 1968, σχετικά με τις επιπτώσεις σε ιατρικό επίπεδο της έλλειψης σωματικής δραστηριότητας στη βιομηχανική κοινωνία και την

αδήριτη ανάγκη υποστήριξης της καμπάνιας του προγράμματος «Αθλητισμός για όλους» από τις αρχές.

Ο Αθλητισμός συμπεριλήφθηκε στο θεσμικό πλαίσιο του **Συμβουλίου της Ευρώπης**, από τη δημιουργία της Επιτροπής για την ανάπτυξη του Αθλητισμού το **1976**. Την ίδια χρονιά κατατέθηκε το Ευρωπαϊκό καταστατικό «Αθλητισμός για όλους». Από τότε πολυάριθμες συστάσεις, διακηρύξεις, ψηφίσματα και συνθήκες έχουν δημοσιευτεί, όπως η Συνθήκη της Ευρώπης για τη βία (1985), η Συνθήκη κατά του ντόπινγκ (1989), το Καταστατικό του Ευρωπαϊκού Αθλητισμού και ο κώδικας ηθικής στον Αθλητισμό (1992 αναθεωρήθηκε το 2001).

2.3 Επιτεύγματα στην Ευρωπαϊκή πολιτική για τον αθλητισμό

Εμβληματικής σημασίας αποτελούν στη συνέχεια για την προώθηση του μαζικού Αθλητισμού, η έκδοση της Λευκής Βίβλου του Αθλητισμού το 2007, με το συμπληρωματικό σχέδιο δράσης «Pierre de Coubertin» και η θέση σε ισχύ της «Συνθήκης της Λισαβόνας» το 2009.

2.3.1 Λευκή Βίβλος

Η Λευκή Βίβλος σύμφωνα με επισκόπηση της Ευρωπαϊκής Κοινοβουλευτικής Υπηρεσίας Ερευνών το 2015, σχετικά με την Ευρωπαϊκή πολιτική στον Αθλητισμό, έθεσε τα θεμέλια για την διεύρυνσή της, αναπτύσσοντας δομημένο διάλογο με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, προτείνοντας τρόπους σύνδεσης των δημοφιλών αθλητικών δραστηριοτήτων με ανάλογα χρηματοδοτικά εργαλεία, προγράμματα και πρωτοβουλίες, δείχνοντας το δρόμο για ισχυρές πολιτικές συνεργασίες μεταξύ των Κρατών Μελών της Ένωσης (Halleux, 2015).

Επίσης διαμόρφωσε το ρόλο του Αθλητισμού σε τρεις βασικούς τομείς α) τον κοινωνικό, β) τον οικονομικό και γ) τον οργανωτικό. Στον πρώτο συμπεριέλαβε την προώθηση της συμμετοχής στη φυσική δραστηριότητα, τονίζοντας το ρόλο της έλλειψης σωματικής άσκησης στον πολλαπλασιασμό χρόνιων παθήσεων με αποτέλεσμα την επιβάρυνση του προϋπολογισμού της υγείας των κρατών-μελών. Ενθάρρυνε την κοινωνική ενσωμάτωση με την ανοχή στη διαφορετικότητα, την

ισότητα των δύο φύλων, την καταπολέμηση του ντόπινγκ, του ρατσισμού και της ξενοφοβίας και την υποστήριξη της διπλής σταδιοδρομίας των αθλητών.

Στο δεύτερο αναφέρθηκε στις οικονομικές πτυχές του Αθλητισμού, υπογραμμίζοντας τη σημασία της αξιολόγησης και της καταγραφής δεδομένων, της οικονομικής δυνατότητας του Αθλητισμού, τη νομοθεσία κατά των μονοπωλίων, διαβεβαίωσε τη βιωσιμότητα στην οικονομική υποστήριξη του μαζικού αθλητισμού και αύξησε την ευαισθητοποίηση των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των σχετικών με τον αθλητισμό μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Στον τελευταίο τομέα, ασχολήθηκε με το πολιτικό και νομικό πλαίσιο του Αθλητισμού, τονίζοντας τη σημασία της χρηστής διακυβέρνησης, προωθώντας τη δίκαιη μεταχείριση σε όλα τα επίπεδα, την ελεύθερη διακίνηση των ερασιτεχνών και επαγγελματιών αθλητών σε εναρμόνιση με την εθνική νομοθεσία.

2.3.2 Σχέδιο Δράσης «Pierre de Coubertin»

Η Λευκή Βίβλος του Αθλητισμού περιέχει έναν αριθμό προτεινόμενων δράσεων προς εφαρμογή και υποστήριξη από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι οποίες συνοψίζονται στο σχέδιο δράσης «Pierre de Coubertin» (Βρυξέλες Ιούλιος 2007). Στα επόμενα χρόνια το συγκεκριμένο σχέδιο δράσης αποτελεί οδηγό της Επιτροπής σε ότι αφορά δραστηριότητες σχετικές με τον αθλητισμό, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή της επικουρικότητας και της αυτονομίας των αθλητικών φορέων.

Ουσιαστικά η έκδοση της Λευκής Βίβλου από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποτέλεσε την πρώτη ολοκληρωμένη πρωτοβουλία στον τομέα του αθλητισμού και στόχευσε μεταξύ άλλων στην προώθηση στρατηγικού προσανατολισμού του τελευταίου. Το συνοδευτικό σχέδιο δράσης «Pierre de Coubertin» μετέφρασε τους γενικούς στόχους σε σαφείς προτάσεις και διέκρινε τρεις διαστάσεις του αθλητισμού για να εφαρμοστεί η Ευρωπαϊκή πολιτική, α) την κοινωνική, β) την οικονομική και γ) την οργανωτική (Halleux, 2015).

2.3.4 Κατευθυντήριες γραμμές της Ε.Ε. για τη σωματική άσκηση

Η Λευκή Βίβλος του Αθλητισμού τονίζει μεταξύ άλλων και τη σημασία της σωματικής άσκησης, στην υγεία των πολιτών και ακολούθως στη μείωση του κόστους των ταμείων υγείας και καλεί την Επιτροπή να αναπτύξει και να

δημοσιεύσει, από κοινού με τις αθλητικές ομοσπονδίες, **ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές και συστάσεις για τη σωματική άσκηση πριν από το τέλος του 2008.**

Κατευθυντήριες γραμμές υπάρχουν και στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (**Π.Ο.Υ.**), ως έναυσμα για τη συνεργασία στη χάραξη πολιτικών φορέων αθλητισμού, υγείας, παιδείας, μεταφορών, πολεοδομικού σχεδιασμού, εργασιακού περιβάλλοντος και ελεύθερου χρόνου. Ο στόχος του συγκεκριμένου εγγράφου, έγκειται στον προσανατολισμό του, στην εφαρμογή των συστάσεων του Π.Ο.Υ. στη χάραξη πολιτικών σχετικών με τον αθλητισμό και τη σωματική άσκηση αποκλειστικά.

Στη διατομεακή προσέγγιση των κατευθυντήριων γραμμών, στη συνιστώσα **αθλητισμός**, όπου η αντίστοιχη πολιτική έχει ως στόχο τη συμμετοχή όλων των κοινωνικών ομάδων, ανεξαρτήτου επιπέδου, σε ποιοτικές αθλητικές δραστηριότητες, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάπτυξη του θεσμού «**Αθλητισμός για όλους**».

Στη συνιστώσα **υγεία**, υπογραμμίζεται η αμφίδρομη σχέση της σωματικής άσκησης με την προαναφερθείσα και τονίζεται ευδιάκριτα ο ρόλος της, ως αναπόσπαστο μέρος της πρωτοβάθμιας πρόληψης. Αποτέλεσμα της άριστης σχέσης των δύο κλάδων, είναι σε χώρες όπως η Σουηδία και η Δανία, να συνταγογραφείται η άσκηση σε ασθενείς, ή να προωθείται προαιρετικά, αφού αποτελεί από τους πλέον αποτελεσματικούς και οικονομικά αποδοτικούς τρόπους πρόληψης της ασθένειας και προάσπισης της ευεξίας. Οι πολιτικές ποικίλουν από χώρα σε χώρα έχοντας πάντα στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος την εμπλοκή όλων των επαγγελματιών υγείας με την προώθηση της αύξησης της σωματικής άσκησης.

Στον τομέα **εκπαίδευση** οι κατευθυντήριες γραμμές διακλαδίζονται στην προώθηση της άσκησης α) στο σχολείο, β) στις τοπικές κοινωνίες (αθλητικά σωματεία) και γ) στην κατάρτιση των καθηγητών φυσικής αγωγής, προπονητών και γενικότερα όλων των επαγγελματιών του κλάδου υγείας με σκοπό την παρακίνηση των νέων για βελτίωση της υγείας τους με αύξηση της συμμετοχής τους στην άσκηση και τις δραστηριότητες αναψυχής.

Παράλληλα ο τομέας των **μεταφορών** περιλαμβάνεται στο σύνολο των κατευθυντήριων γραμμών, τονίζοντας το ρόλο που ασκεί ένα αστικό περιβάλλον που ενθαρρύνει τη χρήση εναλλακτικών μέσων μεταφοράς, όπως το ποδήλατο με σωστό

πολεοδομικό σχεδιασμό, κατασκευή και συντήρηση ποδηλατοδρόμων και χώρων στάθμευσης.

Επίσης με βάση την αλλαγή στις απαιτήσεις χειρωνακτικής εργασίας τις τελευταίες δεκαετίες και τη δυσθεώρητη αύξηση εργασίας σε θέσεις γραφείου, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη συγκεκριμένων μυοσκελετικών επιβαρύνσεων, οι κατευθυντήριες γραμμές εστιάζουν και στην προσαρμοσμένη άσκηση στο **εργασιακό περιβάλλον**.

Τέλος, επειδή η επιτυχής υλοποίηση όλων των παραπάνω, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αλλαγή της αθλητικής συνείδησης του πληθυσμού, είναι αδήριτη ανάγκη η ευαισθητοποίησή του και η διάδοση γνώσεων με εκστρατείες ενημέρωσης. Το ρόλο αυτό διαδραματίζει ο Ευρωπαϊκός μηχανισμός **HEPA Europe** (Σ.Α.Β.Υ. Σωματική Άσκηση για τη βελτίωση της υγείας), ένα κοινοτικό δίκτυο σωματικής άσκησης για τη βελτίωση της υγείας, το οποίο προτάθηκε στο σχέδιο δράσης «Pierre de Coubertin» και αφορά μία πολυτομεακή προσέγγιση της προώθησης της σωματικής άσκησης με τη διάδοση αποτελεσματικών στρατηγικών, καλών πρακτικών βασισμένα σε αποδεικτικά δεδομένα.

2.3.5 Συνθήκη της Λισαβόνας

Με την έναρξη της ισχύος της συνθήκης της Λισαβόνας το Δεκέμβριο του 2009, η Ευρωπαϊκή Ένωση απέκτησε για πρώτη φορά στον τομέα του αθλητισμού τη δυνατότητα να προάγει και να εφαρμόσει συντονισμένη ευρωπαϊκή πολιτική με βάση συγκεκριμένο κωδικό προϋπολογισμού και να αναπτύξει συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς σχετικά με τον αθλητισμό (Halleux, 2015).

Όλα τα επιτεύγματα της συνθήκης της Λισαβόνας πλαισίωσαν τριετή προγράμματα εργασιών για τον αθλητισμό, τα οποία αποτελούν οδηγούς για τη συνεργασία των κρατών μελών, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Το πρώτο σχέδιο εγκρίθηκε από το Συμβούλιο στις 20 Μαΐου 2011 (Workplan 2011-2014), ανταποκρινόμενο στην αυξημένη ανάγκη συνεργασίας στον τομέα του αθλητισμού στην Ευρώπη και το δεύτερο στις 21 Μαΐου 2014 (Workplan 2014-2017). Το σχέδιο της περιόδου 2014-2017, εγκρίθηκε από το Συμβούλιο «Παιδεία, Νεολαία, Πολιτισμός και Αθλητισμός» της Ευρώπης και δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση, στους τομείς «**μαζικός αθλητισμός**» και «**αθλητισμός και διπλωματία**» (Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση).

2.3.6 Σωματική άσκηση για τη βελτίωση της υγείας (Σ.Α.Β.Υ.)

Στη διάρκεια του 1^{ου} σχεδίου δράσης για τον αθλητισμό, σημειώθηκε σημαντική πρόοδος στην ενίσχυση της δραστηριότητας του μηχανισμού ΣΑΒΥ στη διαμόρφωση Ευρωπαϊκών στρατηγικών, εξαιτίας του υψηλού ποσοστού καθιστικής ζωής του πληθυσμού και της μειωμένης φυσικής δραστηριότητας στην Ευρώπη, τονίζοντας τις άμεσες και έμμεσες οικονομικές επιβαρύνσεις, στον τομέα της υγείας (Αναφορά Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2014).

Το Συμβούλιο της Ευρώπης αναγνωρίζοντας την ανάγκη λήψης επιπρόσθετων μέτρων, σύστησε ομάδα εμπειρογνομόνων για τον Αθλητισμό, την Υγεία και τη συμμετοχή, συμπεριέλαβε εμπλεκόμενους φορείς και τα αποτελέσματα έρευνας και με αυτόν τον τρόπο το Νοέμβριο του 2013, προώθησε τις συστάσεις της πολιτικής ΣΑΒΥ στα κράτη μέλη προκειμένου να διαμορφώσουν σχετικές αποτελεσματικές πολιτικές. Παράλληλα, έλαβε υπόψη τις κατευθυντήριες γραμμές για τη σωματική άσκηση (ΚΓΣΑ) σε συνεργασία με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας και έθεσε για πρώτη φορά τριετές πλαίσιο παρακολούθησης με καθορισμό συγκεκριμένων δεικτών.

Οι προτεινόμενοι δείκτες ακολούθησαν τη διατομεακή προσέγγιση των κατευθυντήριων γραμμών και στον τομέα «Αθλητισμός», συμπεριλήφθηκε η παρακολούθηση υλοποίησης του Προγράμματος «Αθλητισμός για όλους» ως εθνική στρατηγική καθώς και η πρόσβαση σε αθλητικές δραστηριότητες και αναψυχή ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων ή χαμηλού κοινωνικοοικονομικού προφίλ.

2.4 Οικονομική διάσταση του μαζικού αθλητισμού στην

Ευρώπη

Μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για την μελλοντική ανάπτυξη του μαζικού αθλητισμού είναι οι χρηματοδοτικές πηγές του, ιδιαίτερα μετά από την πρόσφατη δημοσιονομική κρίση, όπως χαρακτηριστικά περιγράφει μελέτη στη χρηματοδότηση του μαζικού αθλητισμού στην Ευρώπη, το 2011 από το Πανεπιστήμιο της Λιμόζ (CDES) σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αθλητισμού της Κολονίας, τις εταιρείες Amnyos και Eurostrategies.

Σύμφωνα με την προηγούμενη μελέτη, στα περισσότερα κράτη-μέλη η κρατική επιχορήγηση κυρίως επικεντρώνεται σε επίπεδο πρωταθλητισμού και την προώθηση

της εθνικής εικόνας στη διεθνή αθλητική σκηνή, με αποτέλεσμα τον περιορισμό του ποσού χρηματοδότησης στο μαζικό αθλητισμό. Από την άλλη μεριά η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει ως προτεραιότητα την επιχορήγηση του Προγράμματος «Αθλητισμός για όλους», είτε άμεσα είτε έμμεσα με τη χρηματοδότηση κατασκευής και συντήρησης αθλητικών εγκαταστάσεων.

Γενικότερα, το ποσό επιχορήγησης με στόχο τον Αθλητισμό κυρίως προέρχεται από τα αρμόδια Υπουργεία ή τον προϋπολογισμό της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον Πολιτισμό και τον Αθλητισμό (Eurostrategies 2011). Αν και ο τομέας του μαζικού αθλητισμού διαφέρει από άλλους, αντιδρά στις οικονομικές πιέσεις με τον ίδιο ακριβώς τρόπο και επηρεάζεται άμεσα η ανάπτυξή του, από το ανταγωνιστικό περιβάλλον και τις δημογραφικές τάσεις.

Θεωρώντας πιθανό, πιέσεις από παρόχους επιχορηγήσεων να δημιουργούνται εξαρτήσεις, οι κυβερνητικές επιχορηγίες είναι δυνατό να παίζουν αυτό το ρόλο στο μαζικό αθλητισμό καθώς η Τοπική Αυτοδιοίκηση ασκεί επιρροή μέσα από τη χρηματοδότηση και τη γενικότερη υποστήριξη της (Nichols et al., 2005, Vos et al., 2016). Παράλληλα, εκτός από τις απαιτήσεις των παρόχων πολύ σπουδαίο και ισχυρό ρόλο στην επιρροή παίζουν η ιστορία, η κουλτούρα, οι άγραφοι κανόνες και η ηγετική ικανότητα (Vos et al, 2016) .

Από την άλλη μεριά εξωτερικοί πάροχοι οικονομικών ενισχύσεων (μη κυβερνητικοί) δεν είναι δυνατό να εγγυηθούν μία αποτελεσματική πολιτική του Προγράμματος «Αθλητισμός για όλους». Ο ρόλος και οι αρμοδιότητες της τοπικής Αυτοδιοίκησης μπορούν να καθορίσουν το βαθμό επένδυσης, ανάπτυξης ή περιορισμού της προώθησης του μαζικού αθλητισμού (King., 2013).

Αναγνωρίζοντας τον αθλητισμό ως κοινωνική υπηρεσία θα ήταν δυνατό να δικαιολογηθεί χρηματοδότηση και από άλλους προϋπολογισμούς, όπως για την εκπαίδευση και την υγεία. Η ενσωμάτωσή του μαζικού αθλητισμού στις παραπάνω πολιτικές, θα διαβεβαίωνε και τη μελλοντική βιωσιμότητα και ανάπτυξη του τομέα. Η βιβλιογραφία πάνω στην πιθανή μείωση στα έξοδα στον τομέα υγείας συνδέοντάς την με την τακτική συμμετοχή σε προγράμματα σωματικής άσκησης είναι ιδιαίτερος σημαντική στο σημερινό γενικότερο πλαίσιο των προγραμμάτων λιτότητας (Eurostrategies, 2011).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ένα πολύ σημαντικό ρόλο να παίζει στη σχετικά καινούργια αρμοδιότητά της, τον αθλητισμό. Αν και έχουν δρομολογηθεί συνέργειες με τις στατιστικές υπηρεσίες τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας και την UNESCO θα πρέπει να ενταθούν οι προσπάθειες, ώστε να γίνει ευρέως γνωστό σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς ο κυρίαρχος ρόλος του αθλητισμού και η άρρηκτη σχέση του με την εκπαίδευση και την υγεία (Eurostrategies, 2011).

2.5 Μελέτη περιπτώσεων Ευρωπαϊκών χωρών

2.5.1 Ηνωμένο Βασίλειο

Σύμφωνα με έρευνα του Neil King, εκ μέρους της Ένωσης για την αριστεία των Δημόσιων Υπηρεσιών (APSE), στο Ηνωμένο Βασίλειο από τη δεκαετία του 1970, όπου βασικό στοιχείο του κράτους κοινωνικής πρόνοιας, αποτελούσε η παροχή υπηρεσιών αθλητισμού και αναψυχής, ο «Αθλητισμός για όλους» ήταν κύριο μέλημα επιτυχημένων κυβερνήσεων, σε αντίβαρο των απαιτήσεων για την ανάπτυξη του αθλητισμού υψηλών επιδόσεων, εξισορροπώντας ειδικότερα την κατανομή των κρατικών κονδυλίων.

Από το 1970 έως το 1990 εμφανίστηκαν δύο βασικά μοντέλα παροχής υπηρεσιών Αθλητισμού και Αναψυχής στην τοπική αυτοδιοίκηση της Αγγλίας: **α)** το μοντέλο κοινωνικής πρόνοιας και **β)** το επαγγελματικό μοντέλο. Στο πρώτο οι φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης ήταν οι βασικοί πάροχοι των συγκεκριμένων υπηρεσιών, έχοντας την ιδιοκτησία, τη διαχείριση των σχετικών εγκαταστάσεων και την ευθύνη παροχής των βασικών αναγκών αναψυχής της τοπικής κοινωνίας. Στο δεύτερο υιοθετήθηκαν πρακτικές του ιδιωτικού τομέα δίνοντας έμφαση στην προώθηση της λογικής «ο χρήστης πληρώνει» και στη μείωση των ελλειμμάτων. Στο τελευταίο μοντέλο είναι προφανές ότι οι αρχές και οι πρακτικές της «αγοράς», δεν συνάδουν με τις αρχές της πολιτικής «Αθλητισμός για όλους» και ειδικότερα στις απαιτήσεις υπηρεσιών και τη διεύρυνση της συμμετοχής μη προνομιούχων μειονοτήτων.

Στα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας, η κατανομή χρηματοδοτήσεων υποδεικνύει υπαναχώρηση του μοντέλου κοινωνικής πρόνοιας για τον «Αθλητισμό για όλους», αφού το 46% των Δημοτικών Συμβουλίων ανέφεραν μείωση του προϋπολογισμού για τις συγκεκριμένες υπηρεσίες, την περίοδο 1997-2010.

Ειδικότερα Συμβούλια της περιφέρειας εφάρμοσαν περικοπές σε όλες τις δράσεις του προγράμματος «Αθλητισμός για όλους». Οι μελλοντικές προβλέψεις για την περίοδο μέχρι το 2015 ήταν εξίσου αρνητικές, αφού το 89% των ερωτηθέντων στην έρευνα (επικεφαλείς δημοτικών συμβουλίων) προέβλεπαν περαιτέρω μειώσεις στους σχετικούς προϋπολογισμούς.

Με το κράτος κοινωνικής πρόνοιας σε ύφεση, δεν είναι δυνατό τα τοπικά Δημοτικά Συμβούλια να διαχειρίζονται και να παρέχουν υπηρεσίες αθλητικές στον ίδιο βαθμό με το παρελθόν. Από την άλλη μεριά έρευνα του τμήματος Υγείας το 2012, διαπίστωσε ότι αναδυόμενες συνεργασίες με πολιτικές συνδεδεμένες με την υγεία, είναι δυνατόν να διαβεβαιώσουν τη βιωσιμότητα του «Αθλητισμός για όλους».

2.5.2 Νορβηγία

Η πρώτη επίσημη κυβερνητική αναφορά σχετική με τον αθλητισμό στη Νορβηγία, εκδόθηκε το 1974 και υποστήριζε ότι ο τελευταίος αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού, σύμφωνα με έρευνα του Πανεπιστημίου Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού της Νορβηγίας το 2006 (Skille, 2006). Στη συγκεκριμένη αναφέρονται και οι τρεις κυρίαρχες εκδοχές του, οι οποίες συμπεριλαμβάνονται σε όλες τις επόμενες αναφορές, ανεξάρτητα από την πολιτική ιδεολογία που πρέσβευε κάθε κυβέρνηση και είναι οι εξής:

- I. Ο «Αθλητισμός για όλους» είναι ο κύριος στόχος της δημόσιας αθλητικής πολιτικής.
- II. Είναι ευθύνη της κυβέρνησης η επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου.
- III. Ο διαχωρισμός των εργασιών ανάμεσα στο κράτος και την Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή (National Olympic Committee N.O.C.). Όπου το κράτος παρέχει χρηματοδότηση και εγκαταστάσεις και η εθελοντική οργάνωση εφαρμόζει το σχετικό πρόγραμμα.

Με αυτόν τον τρόπο η Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή απολαμβάνει ένα σχετικό μονοπώλιο, σε ότι αφορά την κρατική επιχορήγηση για τον αθλητισμό, παρέχοντας ένα υψηλού επιπέδου σύστημα εφαρμογής αθλητικών προγραμμάτων, που οι κρατικές αρχές (κράτος, περιφέρεια και τοπική αυτοδιοίκηση) δεν διαθέτουν.

Η κυβέρνηση διαπιστώνοντας ότι το μοτίβο στην ανάπτυξη του αθλητισμού δεν εξυπηρετούσε τους στόχους του «Αθλητισμός για όλους», προχώρησε στην εφαρμογή του προγράμματος «Αθλητισμός στην πόλη», απευθυνόμενη στον τεράστιο αδρανή αθλητικά πληθυσμό, στον οποίο τα παραδοσιακά αθλήματα όπως διοργανώνονται από την Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή δεν είναι ελκυστικά.

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη έρευνα για πρώτη φορά σε επίσημη αναφορά που δημοσιεύτηκε το 2000, γίνεται λόγος για «Αθλητισμό και φυσική δραστηριότητα». Με αυτό τον τρόπο διακρίνονται με σαφήνεια πλέον και οι προδιαγραφές της κυβέρνησης σε ότι αφορά τις υπηρεσίες παροχής αθλητισμού (Skille, 2006).

Το πρόγραμμα «Αθλητισμός στην πόλη», καθιερώθηκε βασισμένο στο σκοπό του προγράμματος «Αθλητισμός για όλους» για ισότητα και απευθυνόταν σε όλο τον πληθυσμό, ανεξαρτήτου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου ή υψηλών απαιτήσεων όπως προϋποθέτει «εν γένει» ο πρωταθλητισμός και τα ανταγωνιστικά κυρίαρχα ομαδικά αθλήματα.

Στα συμπεράσματα της έρευνας συμπεριλαμβάνεται και η παρατήρηση ότι το πρόγραμμα «Αθλητισμός στην πόλη» έφερε τη χώρα ένα βήμα πιο κοντά στους στόχους του προγράμματος «Αθλητισμός για όλους» και τόνισε ότι η επίτευξή τους, βασίζεται στην προθυμία του κράτους να δημιουργήσει πραγματικά εναλλακτικούς τρόπους άθλησης, πέρα από τα στενά στεγανά που έχουν διαμορφώσει τα πλέον δημοφιλή αθλήματα.

2.5.3 Ισπανία

Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας του Φράνκο σε αθλητικές δραστηριότητες δεν είχαν πρόσβαση όλοι, παρά ελάχιστοι από τις ανώτερες τάξεις που ενδιαφέρονταν κυρίως για τον ανταγωνιστικό αθλητισμό (Puig et al., 2010). Μέχρι τις αρχές του 1980, η παραπάνω διαπίστωση πυροδοτούσε έντονες συζητήσεις και μόλις στις αρχές του 1990 ο «Αθλητισμός για όλους» έγινε αποδεκτός και αποτέλεσε γενική συναίνεση, το γεγονός ότι όλες οι εκδοχές του Αθλητισμού οφείλουν να εξυπηρετούνται από το κράτος. Πιο συγκεκριμένα τα τοπικά συμβούλια των αυτόνομων κοινοτήτων, σύμφωνα με το Σύνταγμα, είναι υπεύθυνα για την προαγωγή του «Αθλητισμός για όλους» και του αθλητισμού υψηλών επιδόσεων (Puig et al., 2010).

Πρόσφατα, σημειώθηκε μία θεαματική αύξηση στο σπουδαίο ρόλο της κρατικής οικονομικής χρηματοδότησης στον αθλητισμό σε τοπικό επίπεδο στην Ισπανία, αλλά το δημόσιο χρέος του κράτους, στη συγκεκριμένη οικονομική κατάσταση επιβάλλει περικοπές. Σε περιφερειακό επίπεδο, σε αντίθεση με τις ετερογενείς πολιτικές που ασκούνται στις διαφορετικές αυτόνομες κοινότητες, διακρίνεται μία έμφαση στην προώθηση της πρόσβασης στον αθλητισμό για όλο τον πληθυσμό.

2.6 Η Ελληνική πραγματικότητα

Στην Ελλάδα, από το 1983 έως σήμερα ο «Αθλητισμός για όλους» υλοποιείται μέσα από τα Προγράμματα «Άθληση για όλους» (Π.Α.γ.Ο.) της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού του Υπουργείου Πολιτισμού & Αθλητισμού, σε συνεργασία με τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλους φορείς (Κουστέλιος 2014).

Η φιλοσοφία των Π.Α.γ.Ο. είναι η προαγωγή της δια βίου άθλησης στο σύγχρονο άνθρωπο και η συνέχεια της σχολικής φυσικής αγωγής και του αγωνιστικού αθλητισμού.

Ο Αθλητισμός αποτελεί κοινωνικό αγαθό και τα προγράμματα «Άθληση για όλους» είναι κοινωνική επένδυση, με βασικό στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής του πολίτη, την ενεργή συμμετοχή όλων χωρίς διακρίσεις, τη δυνατότητα επιλογών σε ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων με ενδεχόμενη χαμηλή οικονομική συνδρομή των συμμετεχόντων (Οργανωτικό πλαίσιο **ΦΕΚ 1774/Β'17-6-2016**).

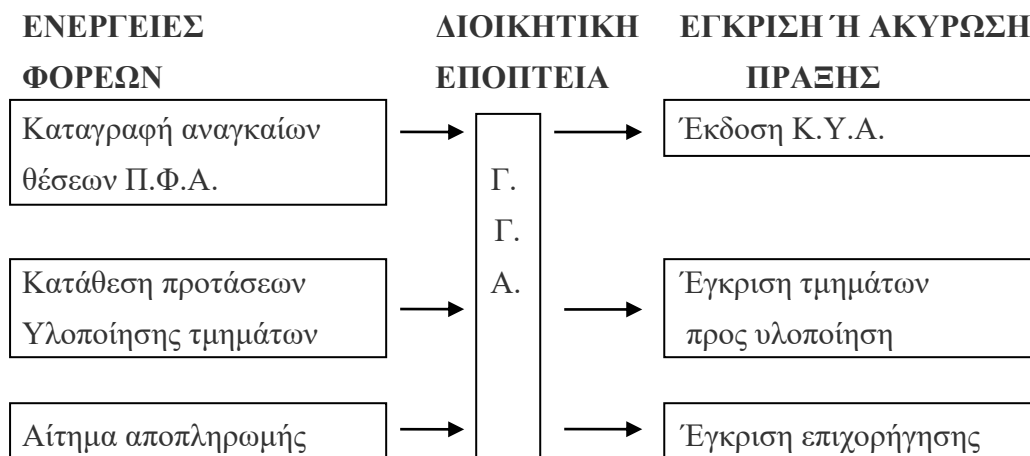
Η διαδικασία υλοποίησής τους, κυρίως αφορά την ευθύνη του φορέα σχεδιασμού και υλοποίησης. Στην περίπτωση όπου την ευθύνη σχεδιασμού την έχει η Γ.Γ.Α., ενώ την ευθύνη υλοποίησης την έχουν οι φορείς (Ν.Π.Ι.Δ., Ν.Π.Δ.Δ.), προβλέπεται διαδικασία έγκρισης από την πρώτη, στο πλαίσιο υποβολής αίτησης-πρότασης του φορέα. Η έγκριση - έλεγχος αφορά κυρίως τρεις βασικούς πυλώνες της λειτουργίας των προγραμμάτων:

- Την έγκριση της πρόσληψης προσωπικού (Πτυχιούχων Φυσικής Αγωγής) και την κατανομή των εγκεκριμένων θέσεων ανά φορέα, με την έκδοση Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ) των Υπουργών Πολιτισμού και Αθλητισμού, Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Εσωτερικών και Οικονομικών.

- Την έγκριση υλοποίησης των τμημάτων ανά πρόγραμμα και ανά φορέα υλοποίησης για την εκάστοτε περίοδο.
- Την έγκριση επιχορήγησης των αθλητικών προγραμμάτων που υλοποίησε κάθε φορέας

Σε περίπτωση, μη τήρησης όλων των παραπάνω με τους όρους του Οργανωτικού Πλαισίου που εκδίδει η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, ο φορέας αντιμετωπίζει τον κίνδυνο ακύρωσης της επιχορήγησης των τμημάτων που υλοποίησε, η οποία κυμαίνεται από 50%-100% όπως ορίζει σχετικά η εγκύκλιος. Συνολικά η όλη διαδικασία απεικονίζεται ως εξής:

Εικόνα 2.1: Η διαδικασία υλοποίησης Π.Α.γ.Ο.

Η διοικητική εποπτεία ασκείται από τα κρατικά όργανα επί των δημόσιων νομικών προσώπων του στενού ή ευρύτερου δημόσιου τομέα και επειδή συνιστά περιορισμό της αυτοδιοίκησής τους, αφενός προβλέπεται ειδικά από νόμους και λοιπούς κανόνες δικαίου αφετέρου οριοθετείται η έκταση και τα μέσα της άσκησής της (Σπηλιωτόπουλος, 1999).

2.6.1 Κατηγορίες και είδη Π.Α.γ.Ο.

Οι κατηγορίες των προγραμμάτων «Άθληση για όλους» διαμορφώνονται σύμφωνα με το Οργανωτικό Πλαίσιο της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού ως εξής:

- ❖ **Γενικά Δομημένα Π.Α.γ.Ο.**

❖ **Ειδικά Δομημένα Π.Α.γ.Ο.**

❖ **Μη Δομημένα Π.Α.γ.Ο.**

Και στις τρεις κατηγορίες διακρίνονται προγράμματα:

- Μεγάλης διάρκειας, τα οποία υλοποιούνται σε όλη τη διάρκεια της αθλητικής περιόδου Οκτώβριος – Ιούνιος (ανάλογα με την έναρξη της διαδικασίας πρόσληψης των Πτυχιούχων Φυσικής Αγωγής).
- Μικρής διάρκειας, τα οποία αφορούν αθλητικές δραστηριότητες:
  - Κατά τους χειμερινούς μήνες όπως: σκι, πεζοπορία, ορειβασία, ορεινή ποδηλασία και
  - Κατά τους θερινούς μήνες όπως: ποδήλατο, κολύμβηση, αθλήματα παραλίας, ιστιοπλοΐα, ιστιοσανίδα κ.α.

Αναλυτικότερα οι δύο παραπάνω κατηγορίες Π.Α.γ.Ο. συμπεριλαμβάνουν αρκετές κατηγορίες τμημάτων και διαμορφώνονται ως εξής:

Τα **Γενικά Δομημένα Π.Α.γ.Ο. μεγάλης διάρκειας** υλοποιούνται δύο με τρεις φορές την εβδομάδα, σε συγκεκριμένο αθλητικό χώρο, με σταθερή συμμετοχή αθλουμένων και την εποπτεία και καθοδήγηση Πτυχιούχου Φυσικής Αγωγής και ανάλογα με την ηλικία και τη φύση των συμμετεχόντων διακρίνονται στα παρακάτω τμήματα:

- «Άσκηση στην προσχολική ηλικία» (παιδιά ηλικίας 4-6 ετών)
- «Παιδί και Αθλητισμός» (6-12 ετών)
- «Άσκηση στην εφηβική ηλικία» (13-18 ετών)
- «Άσκηση ενηλίκων» (19-65 ετών)
- «Άθληση και γυναίκα» (19-65 ετών)
- «Άθληση και νέοι» (19-30 ετών)
- «Άσκηση στην Τρίτη ηλικία» (άνω των 65 ετών)
- «Άσκηση στα Πανεπιστήμια» (φοιτητές, σπουδαστές, διδάσκοντες και λοιποί εργαζόμενοι σε Α.Ε.Ι.-Τ.Ε.Ι. σε χώρους άθλησης Α.Ε.Ι.-Τ.Ε.Ι. ή αθλητικά κέντρα)
- «Άσκηση σε χώρους εργασίας»

Τα **Ειδικά Δομημένα Π.Α.γ.Ο. μεγάλης διάρκειας** είναι προγράμματα που δεν εντάσσονται στις παραπάνω κατηγορίες, προτείνονται από τους φορείς υλοποίησης και διακρίνονται στα παρακάτω τμήματα:

- «Άσκηση ατόμων με αναπηρίες» (άτομα με νοητική υστέρηση, κινητικές διαταραχές, προβλήματα όρασης και ακοής και με ασθένειες που απαιτούν μακροχρόνια θεραπεία)
- «Άσκηση στα κέντρα απεξάρτησης» (άτομα εξαρτημένα από ναρκωτικές ουσίες, αλκοόλ κ.λ.π. στο στάδιο της πρόληψης, της θεραπείας και της επανένταξης)
- «Άσκηση στα κέντρα ψυχικής υγείας» (άτομα με συναισθηματικές διαταραχές, δυσκολίες κοινωνικής προσαρμογής, ψυχικά νοσήματα κ.α.)
- «Άσκηση στις φυλακές» (ανήλικοι και ενήλικοι έγκλειστοι)
- «Άσκηση ευαίσθητων κοινωνικά ομάδων» (παλιννοστούντες, ρομά, κ.α.)
- «Άσκηση ατόμων με χρόνιες παθήσεις»

Η παραπάνω κατηγορία προγραμμάτων αποτελεί το θεμέλιο λίθο της σπουδαίας συνεισφοράς του αθλητισμού στην κοινωνική συνοχή και ενσωμάτωση. Αυτό επιτυγχάνεται με την υλοποίηση των τμημάτων που απευθύνονται σε άτομα με ειδικές ανάγκες, μη προνομιούχα, πρόσφυγες και γενικότερα περιθωριοποιημένα τμήματα πληθυσμού. Ουσιαστικά ο κοινωνικός ρόλος του αθλητισμού αντανακλάται στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των τελευταίων, παρέχοντας πρόσβαση χωρίς διακρίσεις σε οργανωμένα τμήματα άθλησης και διασφαλίζοντας παράλληλα στόχους στρατηγικής σημασίας για την χάραξη κοινωνικών πολιτικών.

Τέλος τα **μη δομημένα Π.Α.γ.Ο.** αφορούν οργανωμένα προγράμματα άθλησης στο πλαίσιο ενός ελεύθερου ωραρίου (χρονικές ζώνες), με παράλληλες δραστηριότητες (π.χ. Άσκηση στα πάρκα Άθλησης και Υγείας, Αθλοχώροι γειτονιάς, Οικογενειακός αθλητισμός κ.α.).

2.7 Ανακεφαλαίωση

Σε αυτό το κεφάλαιο, εξετάστηκε η πορεία του προγράμματος «Αθλητισμός για όλους» σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, από την εμφάνισή του το 1966, μέχρι σήμερα. Ο αθλητισμός σε γενικότερο πλαίσιο έχει εκτιμηθεί ιδιαίτερος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την τελευταία δεκαετία έχει αποκτήσει και θεσμικό ρόλο από την έκδοση της Λευκής Βίβλου και μετά, στη χάραξη πολιτικών και την έναρξη συνεργασιών ανάμεσα στα κράτη- μέλη.

Παράλληλα, σπουδαίο ρόλο έχουν διαδραματίσει ορόσημα όπως, το σχέδιο δράσης «Pierre de Coubertin», η ισχύς της συνθήκης της Λισαβόνας και τα τριετή σχέδια δράσης για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής της. Σε όλα τα προηγούμενα, τονίζεται ο ρόλος του κράτους στην εμπλοκή του για την εφαρμογή των οδηγιών στον τομέα του αθλητισμού, σε επίπεδο μαζικού αθλητισμού και πρωταθλητισμού. Ιδιαίτερη μνεία μεταξύ άλλων, παρατηρείται στο θεσμό «Αθλητισμός για όλους» και τη συνδρομή του στη δημιουργία κοινωνικού κεφαλαίου στην Ευρώπη, στο μηχανισμό Σωματική άσκηση για τη βελτίωση της υγείας και σε ψηφίσματα παγκοσμίου εμβέλειας φορέων, όπως ο Π.Ο.Υ. με τις κατευθυντήριες γραμμές σωματικής άσκησης που εξέδωσε.

Τα Προγράμματα «Άθληση για όλους», η ελληνική εκδοχή του θεσμού, παράγει πολλαπλά πλεονεκτήματα στην κοινωνία και η ιδιαίτερη σημασία τους τονίζεται και από το γεγονός ότι η ανάπτυξη τους αποτέλεσε βασικό στόχο χάραξης πολιτικής.

Τα περισσότερα αναπτυγμένα κράτη απολαμβάνουν την ανύψωση της εθνικής περηφάνιας και της διεθνούς αναγνώρισης μέσα από τον αθλητισμό και είναι διαθέσιμα να επενδύσουν τεράστια κεφάλαια για την προαγωγή του (Steward, 2015). Στην ευθύνη κάθε αναπτυγμένου κράτους όμως, συγκαταλέγεται η παροχή υπηρεσιών αθλητισμού για το γενικότερο πληθυσμό, με ιδιαίτερη έμφαση σε ομάδες ανεξαρτήτου κοινωνικού, οικονομικού επιπέδου ή επιπέδου ικανοτήτων (Hoye, 2015).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΔΗΜΩΝ

3.1 Εισαγωγή

Αξίζει να τονιστεί ότι το ενδιαφέρον των φορέων για την υλοποίηση των προγραμμάτων εστιάζεται κυρίως στα μεγάλης διάρκειας προγράμματα, που αφορούν και τον κύριο όγκο εγκρίσεων τμημάτων από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού.

Η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού τα 2 τελευταία χρόνια (2016-2017 & 2017-2018) δεν εγκρίνει την υλοποίησή μη δομημένων προγραμμάτων, κατατάσσοντας τα τελευταία, στα «Γενικά προγράμματα» και ειδικότερα στην κατηγορία «Διάφορα». Για το λόγο αυτό και η συγκεκριμένη μελέτη θα εστιάσει στα «Γενικά και Ειδικά Δομημένα προγράμματα» μεγάλης διάρκειας.

Για το δείγμα της έρευνας επιλέχθηκαν 3 όμοροι Δήμοι στο πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης, οι οποίοι έχουν ιδιαίτερως αναπτύξει την υλοποίηση των Π.Α.γ.Ο. στην πάροδο των χρόνων και είναι οι παρακάτω:

- Ο Δήμος Κορδελιού Ευόσμου που βρίσκεται στη βορειοδυτική πλευρά του πολεοδομικού συγκροτήματος, με έκταση περίπου **14.000 στρεμμάτων** και πληθυσμό **101.753** κατοίκους, σύμφωνα με την τελευταία επίσημη απογραφή (2011) που διενήργησε η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Δήμος παρουσιάζει αύξηση του πληθυσμού στην τελευταία απογραφή (περίπου κατά 24.500 κατοίκους) γεγονός που τον κατατάσσει **2^ο** μεταξύ των Δήμων της χώρας με τη μεγαλύτερη πληθυσμιακή ανάπτυξη από το 2001 έως το 2011 και **2ο** σε πληθυσμό μεταξύ των δήμων της Βορείου Ελλάδος (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας & Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης). **Η μέση ηλικία στο Δήμο ανέρχεται στα 35,9 έτη** (με τον εθνικό μέσο όρο να είναι στα 41,9 έτη), επίσης γεγονός που τον κατατάσσει **2ο** μεταξύ των Δήμων της χώρας με το νεότερο πληθυσμό.
- Ο Δήμος Παύλου Μελά σχηματίστηκε μετά τη διοικητική μεταρρύθμιση, που εισήγαγε το σχέδιο Καλλικράτης, από τη συνένωση των όμορων δήμων Σταυρούπολης, Πολίχνης και Ευκαρπίας. Βρίσκεται στη βορειοδυτική πλευρά του πολεοδομικού συγκροτήματος της Θεσσαλονίκης και έχει συνολικό μόνιμο πληθυσμό **99.245 άτομα** και έκταση **23.763** στρέμματα.

- Ο Δήμος Αμπελοκήπων Μενεμένης, προήλθε από τη συνένωση των Δήμων α) Αμπελοκήπων, β) Μενεμένης, βρίσκεται στη βορειοδυτική πλευρά του Πολεοδομικού Συγκροτήματος και σύμφωνα με την απογραφή του 2011 έχει πληθυσμό **52.127** κατοίκους και έκταση **9.792** στρεμμάτων .

Εστιάζοντας στα πρόσφατα δεδομένα υπογραμμίζεται η σημαντική μείωση του πληθυσμού του Δήμου **κατά 10,36%**. Πιθανότατα οφείλεται στη μειωμένη προσέλκυση νέων οικογενειών στο Δήμο, προς όφελος κάποιων από τους όμορους του, όπως είναι ο Δ. Παύλου Μελά και ο Δ. Κορδελιού - Ευόσμου οι οποίοι προσφέρονταν από το 2001 και πλέον για δημιουργία οικιστικών υποδοχέων. Παράλληλα οι δύο τελευταίοι Δήμοι εκτός από το νεαρότερο πληθυσμό που υποδέχονται έχουν και αντίστοιχα μικρότερα ποσοστά γήρανσης του πληθυσμού.

3.2 Μεθοδολογία της έρευνας

Συλλογή δεδομένων επιτεύχθηκε με τη συνεργασία του τμήματος Παιδείας, Αθλητισμού & Πολιτισμού και την Κοινωφελή Δημοτική Επιχείρηση Δήμου Αμπελοκήπων – Μενεμένης, του τμήματος Αθλητισμού & Πολιτισμού του Δήμου Παύλου Μελά, του τμήματος Αθλητικής Ανάπτυξης και της Δημοτικής Κοινωφελούς Επιχείρησης Κορδελιού – Ευόσμου και κυρίως της Διεύθυνσης Άθληση για όλους, Προβολής, Ανάπτυξης Αθλητισμού, Επιστημονικής υποστήριξης και διεθνών σχέσεων της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού.

Επίσης το διαδίκτυο αποτέλεσε μία πολύ σημαντική πηγή πληροφόρησης, σε ότι αφορά τη θεωρητική προσέγγιση του θέματος και κυρίως της Ευρωπαϊκής πολιτικής με κυρίαρχο τον επίσημο ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

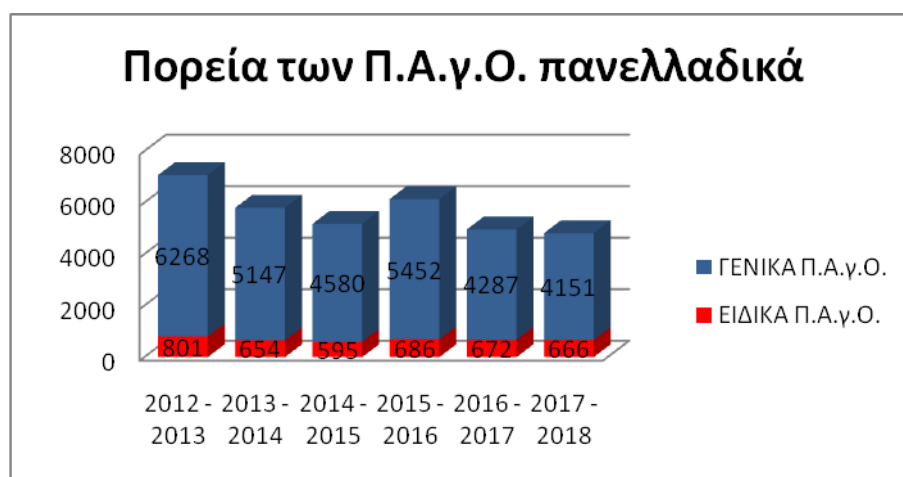
Στην περιήγηση παράλληλα συναντήθηκαν μεταπτυχιακές εργασίες για τα προγράμματα «Άθληση για όλους» από την οπτική της διερεύνησης στην αντίληψη ποιότητας υπηρεσιών που παρέχονται σε συγκεκριμένους Δήμους. Στην παρούσα μελέτη η προσέγγιση ήταν διαφορετική και ουσιαστικά παρουσίασε μία ποσοτική ανάλυση των Π.Α.γ.Ο. σε πανελλήνια κλίμακα και έγινε προσπάθεια αποτύπωσης συγκριτικών αποτελεσμάτων για τους τρεις Δήμους και πρόβλεψη εγκρίσεων για την επόμενη αθλητική περίοδο 2018-2019 με τη γραμμική παλινδρόμηση.

3.3 Η πορεία των Π.Α.γ.Ο. σε πανελλήνιο επίπεδο

Η συλλογή στοιχείων από τις εγκρίσεις Π.Α.γ.Ο. του τμήματος Σχεδιασμού, Παρακολούθησης & Ελέγχου Π.Α.γ.Ο. της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού της τελευταίας πενταετίας 2013-2018 οδήγησε στη διαμόρφωση του παρακάτω διαγράμματος.

Η παρατήρηση της πορείας των Π.Α.γ.Ο. σε πανελλήνια κλίμακα, οδηγεί εύκολα στο συμπέρασμα της καθοδικής τους πορείας, με εξαίρεση την περίοδο 2015-2016. Παράλληλα στις εγκρίσεις των ειδικών δομημένων προγραμμάτων μεγάλης περιόδου, παρατηρείται μία σχετικά σταθερή πορεία (μικρές αποκλίσεις), ενώ μεγαλύτερες διακυμάνσεις σημειώνονται στις εγκρίσεις των γενικών.

Διάγραμμα 3.1 Η πορεία των Π.Α.γ.Ο. πανελλαδικά

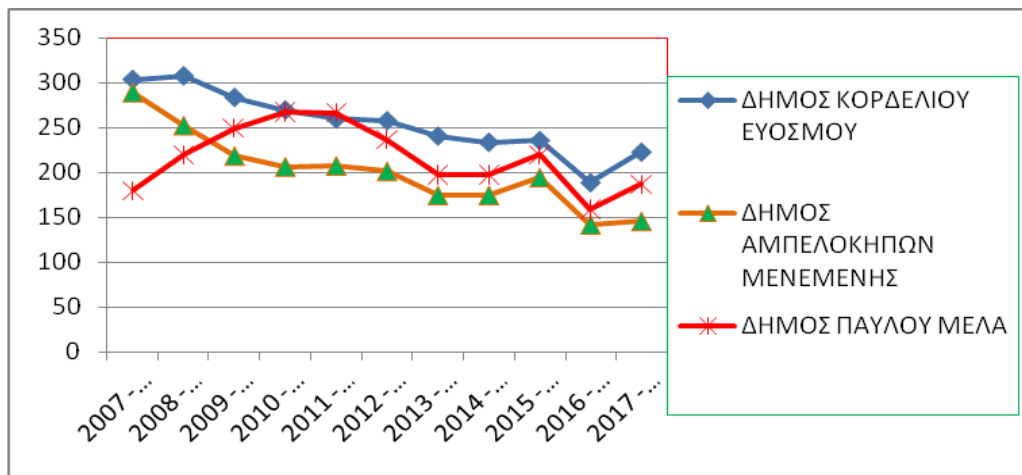

Πηγή: Τμήμα Σχεδιασμού, Παρακολούθησης & Ελέγχου Π.Α.γ.Ο., «Εγκρίσεις γενικών και ειδικών προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας, περιόδου 2012-2013, 2013-2014, 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018»

3.3.1 Η πορεία των Π.Α.γ.Ο. στους 3 Δήμους

Συγκεντρώνοντας στοιχεία για τους 3 Δήμους σχετικά με το σύνολο των εγκρίσεων για γενικά, ειδικά και τα μη δομημένα προγράμματα, σε βάθος δεκαετίας διαμορφώνεται το παρακάτω διάγραμμα:

Διάγραμμα 3.2 Η πορεία των Π.Α.γ.Ο. στους 3 Δήμους

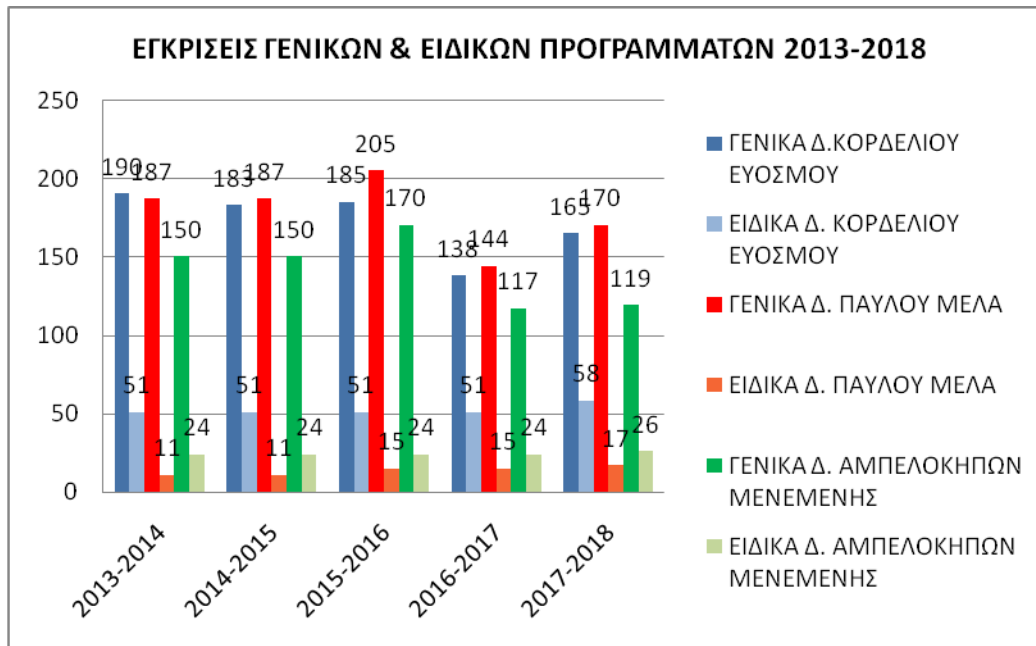
Πηγή: Τμήμα Σχεδιασμού, Παρακολούθησης & Ελέγχου Π.Α.γ.Ο., «Εγκρίσεις γενικών και ειδικών προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας, περιόδου 2007-2008, 2008-2009 ..., 2017-2018»

Την περίοδο πριν την εφαρμογή του Καλλικράτη, δηλαδή για τις χρονιές **2007-2011**, αθροίστηκαν τα σύνολα των προγραμμάτων των επιμέρους Δήμων που στη συνέχεια αποτέλεσαν τους Δήμους Κορδελιού – Ευόσμου, Αμπελοκήπων - Μενεμένης και Παύλου Μελά. Πιο συγκεκριμένα για το Δήμο Κορδελιού Ευόσμου συνυπολογίστηκε το σύνολο των εγκεκριμένων προγραμμάτων των Δ. Κορδελιού και Ευόσμου, για το Δήμο Αμπελοκήπων- Μενεμένης το σύνολο των Δ. Αμπελοκήπων και Μενεμένης και για το Δήμο Παύλου Μελά το σύνολο των Δ. Σταυρούπολης, Πολίχνης και Ευκαρπίας.

Σε μία πιο αναλυτική μελέτη των 3 Δήμων, μετά την εφαρμογή του Καλλικράτη, σχετικά με τις εγκρίσεις γενικών και ειδικών προγραμμάτων και υπολογίζοντας τα μη δομημένα στην κατηγορία των γενικών, σε βάθος 5ετίας διαμορφώνεται το εξής διάγραμμα:

Διάγραμμα 3.3 Εγκρίσεις γενικών και ειδικών Π.Α.γ.Ο. 2013-2018

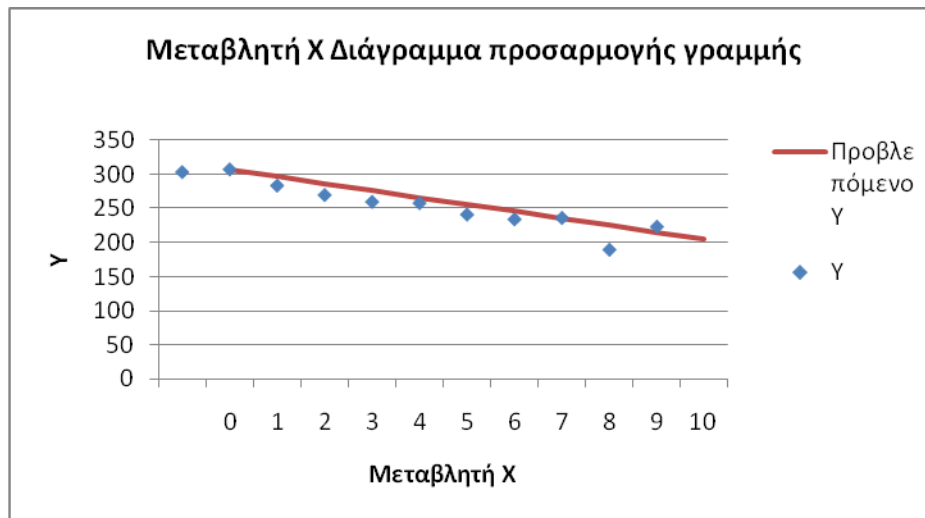
Πηγή: Τμήμα Σχεδιασμού, Παρακολούθησης & Ελέγχου Π.Α.γ.Ο., «Εγκρίσεις γενικών και ειδικών προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας, περιόδου 2013-2014, 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018»

Στο διάγραμμα 3.3, παρατηρείται ένα προβάδισμα του Δήμου Παύλου Μελά στις εγκρίσεις των γενικών προγραμμάτων (εκτός από την περίοδο 2013-2014), στο σύνολο τους όμως προηγείται ο Δήμος Κορδελιού-Ευόσμου, λόγω του αυξημένου αριθμού ειδικών. Πιο συγκεκριμένα ο Δήμος Κορδελιού - Ευόσμου απορροφά πολύ μεγάλο ποσοστό στα ειδικά προγράμματα, με αποτέλεσμα να βρίσκεται στις πρώτες θέσεις σε όλη την Ελλάδα.

3.3.2 Γραμμική παλινδρόμηση εγκεκριμένων Π.Α.γ.Ο. στους 3 Δήμους

Για την περαιτέρω μελέτη των περιπτώσεων σε επίπεδο Δήμου ξεχωριστά, επιλέχθηκε η γραμμική παλινδρόμηση για την ενδελεχή παρατήρηση των εγκεκριμένων Π.Α.γ.Ο. σε βάθος δεκαετίας και για τη δυνατότητα πρόβλεψης της πορείας τους την επόμενη περίοδο.

**Διάγραμμα 3.4 Γραμμική Παλινδρόμηση των Π.Α.γ.Ο. Δήμου
Κορδελιού -Ευόσμου**

Πηγή: Τμήμα Σχεδιασμού, Παρακολούθησης & Ελέγχου Π.Α.γ.Ο., «Εγκρίσεις γενικών και ειδικών προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας, περιόδου 2007-2008, 2008-2009 ..., 2017-2018»

Όπου: **a**= 305,91 **t-stat**=44,031 **p-value**=8E-12

b = -10,15 **t-stat**= -8,63 **p-value**=1E-05

R²= 0,89 **Τυπικό σφάλμα** = 12,32

Με τη γραμμική παλινδρόμηση εξετάστηκε η σχέση εξάρτησης της μεταβλητής Υ (σύνολο προγραμμάτων γενικών και ειδικών που εγκρίθηκαν για το Δήμο Κορδελιού-Ευόσμου) από την ανεξάρτητη μεταβλητή Χ (χρόνος, από την περίοδο 2007-2008 έως την περίοδο 2017-2018). Με μπλε χρώμα είναι οι πραγματικές τιμές της μεταβλητής Υ ενώ με την κόκκινη γραμμή αποτυπώνεται η εκτίμηση.

Το R τετράγωνο είναι ίσο με 0,89, δηλαδή το 89% της μεταβλητότητας της Υ εξηγείται από τη μεταβλητή Χ (αρκετά μεγάλο ποσοστό), ενώ το 11% οφείλεται σε άγνωστους παράγοντες. Η κλίση βείναι -10,15 αρνητική, το οποίο αποτυπώνεται στην καθοδική πορεία της γραμμικής τάσης, και στατιστικά σημαντική γιατί το t είναι μεγαλύτερο του 2 σε απόλυτα μεγέθη. Η σταθερά της γραμμικής τάσης αείναι 305,9 και στατιστικά σημαντική γιατί το t είναι 44,03 δηλαδή μεγαλύτερο του 2. Το τυπικό σφάλμα είναι 12,32.

Παρατηρείται ξεκάθαρη καθοδική πορεία της μεταβλητής Y σε σχέση με το πέρασμα του χρόνου και η εξίσωση πρόβλεψης της γραμμικής τάσης δίνεται από:

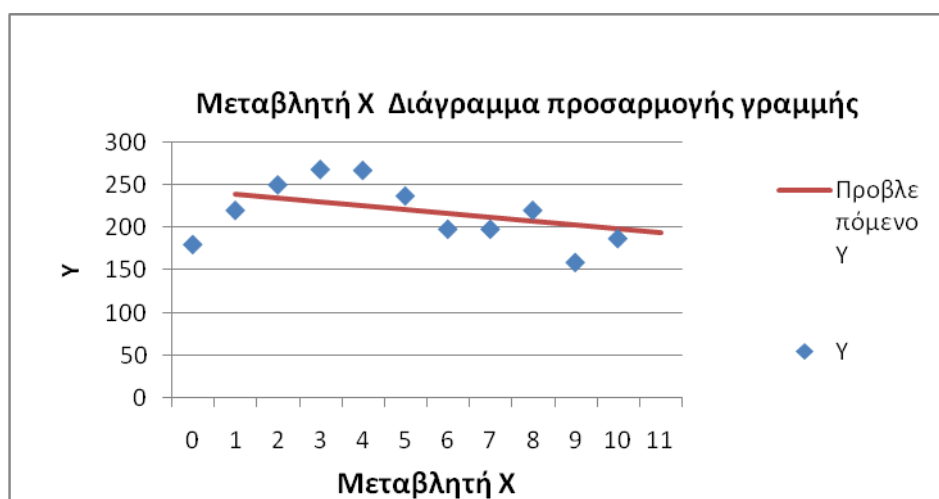
$$Y = a + bx = 305,9 + (-10,15) * X$$

Χρησιμοποιώντας τον παραπάνω τύπο μπορούμε να εκτιμήσουμε τον αριθμό των προγραμμάτων που θα εγκριθούν για την περίοδο 2018-2019 υπολογίζοντας όπου $x=11$:

$$Y = 305,9 + (-10,145) * 11 = 305,9 - 111,65 = 194,25$$

Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η πρόβλεψη για την περίοδο 2018-2019 είναι η έγκριση 194 προγραμμάτων γενικών και ειδικών για το Δήμο Κορδελιού – Ευόσμου, λαμβάνοντας υπόψιν παράλληλα και το τυπικό σφάλμα, μπορούμε γενικότερα να συμπεράνουμε ότι το εύρος των εγκεκριμένων προγραμμάτων για την επόμενη χρονιά θα κυμανθεί από **182 έως 207**.

Διάγραμμα 3.5 Γραμμική Παλινδρόμηση των Π.Α.γ.Ο. Δήμου Παύλου - Μελά

Πηγή: Τμήμα Σχεδιασμού, Παρακολούθησης & Ελέγχου Π.Α.γ.Ο., «Εγκρίσεις γενικών και ειδικών προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας, περιόδου 2007-2008, 2008-2009 ..., 2017-2018»

Όπου: $a = 239,82$ $t\text{-stat} = 12,379$ $p\text{-value} = 6E-07$

$b = -4,61$ $t\text{-stat} = -1,41$ $p\text{-value} = 0,192$

$R^2 = 0,18$

Τυπικό σφάλμα = 34,34

Μεταβλητή Y: σύνολο προγραμμάτων γενικών και ειδικών που εγκρίθηκαν για το Δήμο Παύλου Μελά

Μεταβλητή X: χρόνος, από την περίοδο 2007-2008 έως την περίοδο 2017-2018

Με μπλε χρώμα είναι οι πραγματικές τιμές της μεταβλητής Y ενώ με την κόκκινη γραμμή αποτυπώνεται η εκτίμηση.

Σε αντιδιαστολή με το Δήμο Κορδελιού – Ευόσμου, στο Δήμο Παύλου Μελά μόνο το 18% της μεταβλητότητας της Y, εξηγείται από τη μεταβλητή X, επειδή το R τετράγωνο είναι ίσο με 0,18, ενώ το 82% οφείλεται σε άγνωστους παράγοντες. Άρα στη συγκεκριμένη περίπτωση ενδέχεται η γραμμική παλινδρόμηση, να μην είναι κατάλληλη για ασφαλή συμπεράσματα, αφού δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των μεταβλητών X και Y. Η κλίση της X (b) είναι -4,61 αρνητική, το οποίο αποτυπώνεται στην καθοδική πορεία της γραμμικής τάσης και δεν είναι στατιστικά σημαντική, διότι το t δεν είναι μεγαλύτερο του 2 σε απόλυτη τιμή, όπως και η P τιμή δεν είναι μικρότερη του 0,05. Η σταθερά της γραμμικής τάσης είναι 239,8 και στατιστικά σημαντική γιατί το t είναι 12,37 δηλαδή μεγαλύτερο του 2. Το τυπικό σφάλμα είναι 34,34.

Παρόλα αυτά, μπορούμε να κάνουμε μία εκτίμηση του αριθμού των προγραμμάτων που θα εγκριθούν για την περίοδο 2018-2019, θέτοντας για X=11 στην εξίσωση της γραμμής τάσης:

$$Y = 239,8 + (-4,61) * 11 = 239,8 - 50,71 = 189,09$$

Η πρόβλεψη επομένως για την περίοδο 2018-2019 είναι η έγκριση 189 προγραμμάτων γενικών και ειδικών για το Δήμο Παύλου Μελά, λαμβάνοντας υπόψιν παράλληλα και το τυπικό σφάλμα, μπορούμε γενικότερα να συμπεράνουμε ότι το εύρος των εγκεκριμένων προγραμμάτων για την επόμενη χρονιά θα κυμανθεί από **155 έως 223**.

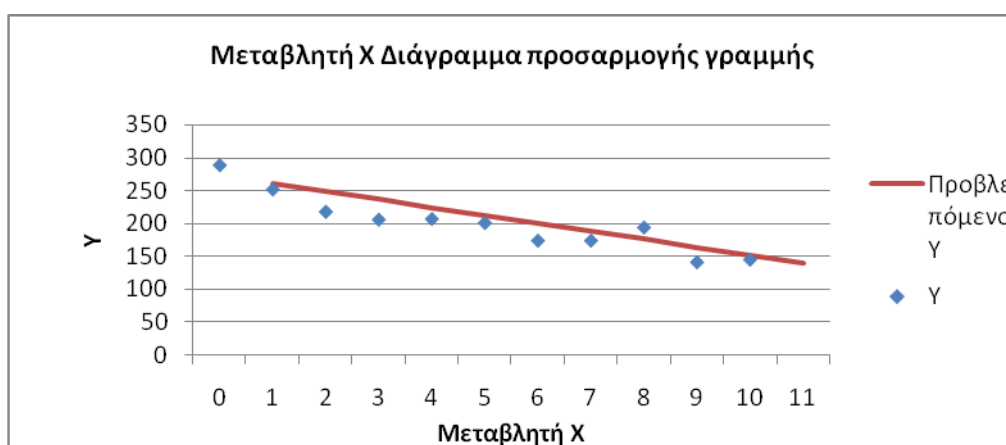
Στην περίπτωση του Δήμου Αμπελοκήπων – Μενεμένης όπως και στο Δήμο Κορδελιού Ευόσμου, η μεταβλητότητα της Y εξηγείται από τη μεταβλητή X σε ποσοστό 85% και 15% από άγνωστους παράγοντες, αφού το R τετράγωνο είναι 0,85. Η καθοδική πορεία της γραμμής τάσης εξηγείται από την κλίση της X, (b= - 12,12) και στατιστικά σημαντική γιατί το t είναι μεγαλύτερο του 2 σε απόλυτη τιμή, όπως

στατιστικά σημαντική είναι και η σταθερά της γραμμικής τάσης a , για τον ίδιο λόγο ($t=26,31$).

Μεταβλητή Y: σύνολο προγραμμάτων γενικών και ειδικών που εγκρίθηκαν για το Δήμο Αμπελοκήπων Μενεμένης.

Μεταβλητή X: χρόνος, από την περίοδο 2007-2008 έως την περίοδο 2017-2018.

Διάγραμμα 3.6 Γραμμική Παλινδρόμηση των Π.Α.γ.Ο. Δήμου Αμπελοκήπων – Μενεμένης

Πηγή: Τμήμα Σχεδιασμού, Παρακολούθησης & Ελέγχου Π.Α.γ.Ο., «Εγκρίσεις γενικών και ειδικών προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας, περιόδου 2007-2008, 2008-2009 ..., 2017-2018»

Όπου: $a = 260,7$ $t=26,317$ $p\text{-value}=8E-10$

$b = - 12,12$ $t= -7,23$ $p\text{-value}=5E-05$

$R^2 = 0,85$ **Τυπικό σφάλμα** = 17,56

Επομένως η εκτίμηση για την έγκριση των προγραμμάτων για το Δήμο Αμπελοκήπων με την εξίσωση πρόβλεψης της γραμμικής τάσης και όπου $X=11$:

$$Y = 260,7 + (- 12,12) * 11 = 260,7 - 133,32 = 127,38$$

Άρα η πρόβλεψη για την περίοδο 2018-2019 είναι η έγκριση 127 προγραμμάτων γενικών και ειδικών για το Δήμο Αμπελοκήπων Μενεμένης, και συνυπολογίζοντας το τυπικό σφάλμα, συμπεραίνουμε ότι το εύρος των εγκεκριμένων προγραμμάτων για την επόμενη χρονιά θα κυμανθεί από **110 έως 145**.

3.3.3 Συγκριτικά στατιστικά στοιχεία περιόδου 2015-16 & 2016-17

Σε μία πρωταρχική ανάλυση του τμήματος Στατιστικής Τεκμηρίωσης Αθλητισμού των Προγραμμάτων Άθλησης για Όλους (Π.Α.γ.Ο) για τα τμήματα μεγάλης διάρκειας, που εγκρίθηκαν για τις περιόδους **2015-2016 & 2016-2017**, με βάση τα στοιχεία του τμήματος Σχεδιασμού, Παρακολούθησης και Ελέγχου Π.Α.γ.Ο. διατυπώθηκαν μεταξύ άλλων και τα παρακάτω συμπεράσματα:

- Από το σύνολο 5.152 γενικών τμημάτων μεγάλης διάρκειας, που εγκρίθηκαν, η περιφέρεια Αττικής συνέλεξε ποσοστό 45,28% (2.333 τμήματα), η **περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας ποσοστό 31,02%** (1.598 τμήματα) και το υπόλοιπο 23,70% αφορούσε εγκρίσεις τμημάτων για τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας.
- Ειδικότερα, στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, από τα 1.598 τμήματα, δεν υλοποιήθηκε κανένα πρόγραμμα στους νομούς Κιλκίς και Πιερίας, ενώ τα περισσότερα τμήματα (1.124) εγκρίθηκαν για το νομό Θεσσαλονίκης, ακολούθησε ο νομός Χαλκιδικής με 182 τμήματα, ο νομός Πέλλας με 93 τμήματα και ο νομός Σερρών με 38 τμήματα Π.Α.γ.Ο.
- Σε μια περαιτέρω ανάλυση από το συγγραφέα από τα 1.124 γενικά τμήματα που υλοποιήθηκαν στο νομό Θεσσαλονίκης, τα περισσότερα εγκρίθηκαν για το Δήμο Παύλου Μελά με 205 τμήματα, ακολουθεί ο Δήμος Κορδελιού Ευόσμου με 175 και τρίτος ο Δήμος Αμπελοκήπων Μενεμένης με 165. Το σύνολο και των τριών παραπάνω Δήμων συγκεντρώνει ποσοστό **48,48%** (545 τμήματα) των γενικών τμημάτων που εγκρίθηκαν από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού για το Νομό Θεσσαλονίκης, ενώ το υπόλοιπο 51,51% (579 τμήματα) το μοιράζονται οι Δήμοι Πυλαίας-Χορτιάτη, Λαγκαδά, Νεάπολης-Συκεών, Θέρμης, Θερμαϊκού, Ωραιοκάστρου, Καλαμαριάς, Δέλτα και Χαλκηδόνας. Στη περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας οι τρεις Δήμοι συγκεντρώνουν ποσοστό 34,10%, ενώ σε πανελλήνιο επίπεδο το **10,57%**.

Αναλυτικότερα σύμφωνα με τα παραπάνω συμπεράσματα διαμορφώνεται ο παρακάτω πίνακας:

Πίνακας 3.1

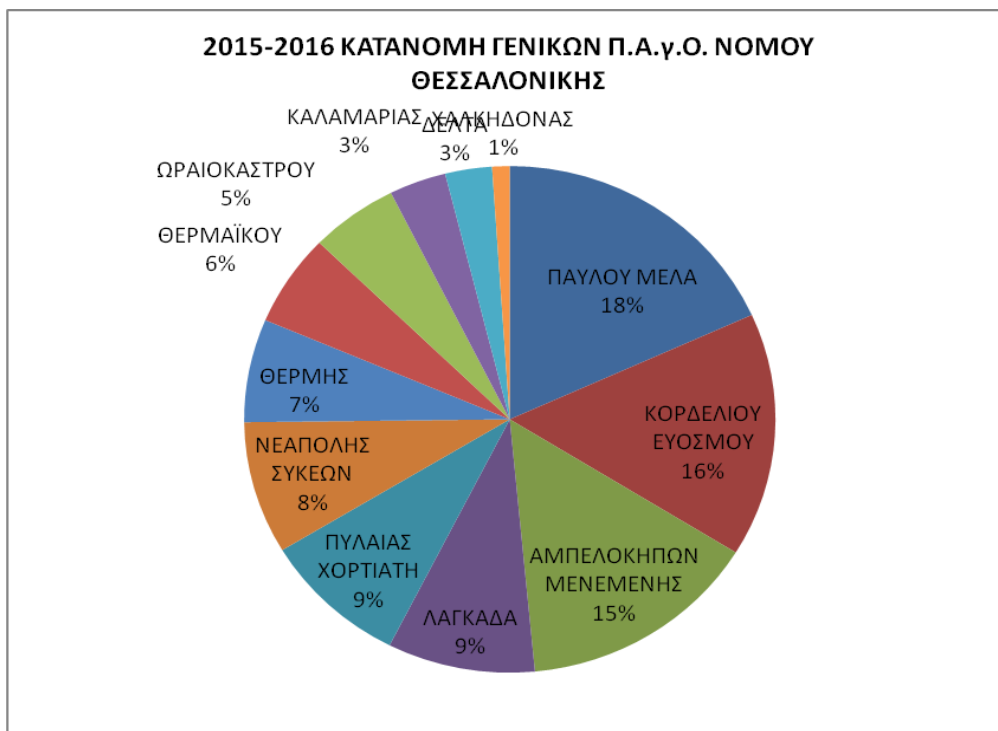
Αναλογικά ποσοστά εγκρίσεων γενικών τμημάτων περιόδου 2015-2016
για τους 3 Δήμους

	ΠΟΣΟΣΤΟ % Ν. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΣ
ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΔΕΛΙΟΥ ΕΥΟΣΜΟΥ	15,56%	10,95%	3,39%
ΔΗΜΟΣ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ	18,23%	12,82%	3,97%
ΔΗΜΟΣ ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΩΝ ΜΕΝΕΜΕΝΗΣ	14,67%	10,32%	3,20%
ΣΥΝΟΛΟ:	48,46%	34,10%	10,57%

Πηγή: Τμήμα Στατιστικής Τεκμηρίωσης Αθλητισμού Π.Α.γ.Ο « Ανάλυση Π.Α.γ.Ο.
μεγάλης διάρκειας, περιόδου 2015-2016»

Διάγραμμα 3.7

Κατανομή γενικών Π.Α.γ.Ο. Ν. Θεσσαλονίκης περιόδου 2015-2016

Πηγή: Τμήμα Σχεδιασμού, Παρακολούθησης & Ελέγχου Π.Α.γ.Ο., «Εγκρίσεις γενικών προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας, περιόδου 2015-2016»

Ειδικότερα για το νομό Θεσσαλονίκης σύμφωνα με τις εγκρίσεις γενικών προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας περιόδου 2015-2016 (ΑΔΑ: ΩΖΔ4653Π4-Τ01) του τμήματος Σχεδιασμού, Παρακολούθησης & Ελέγχου Προγραμμάτων «Άθληση για όλους» της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού η κατανομή διαμορφώνεται στο παραπάνω διάγραμμα 3.7.

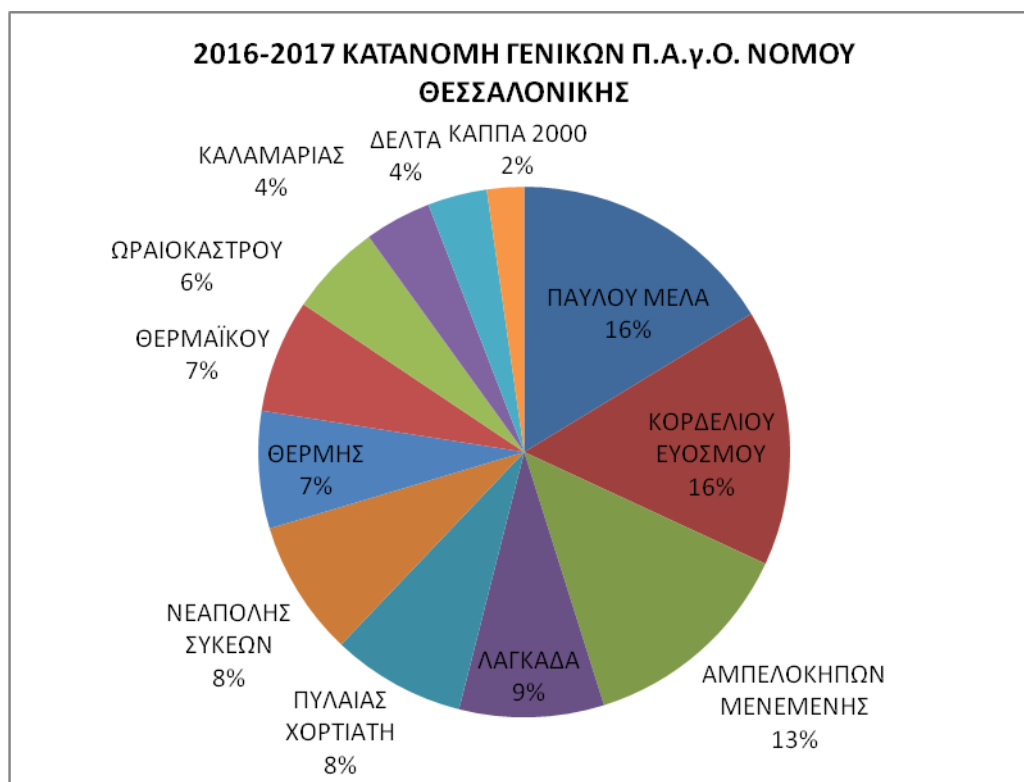
Την επόμενη περίοδο συνολικά εγκρίθηκαν 4.287 τμήματα, από τα οποία τα 2.033 συγκεντρώνει ο Ν. Αττικής, ενώ ο Ν. Θεσσαλονίκης μόλις 866 τμήματα από τα 1.124 της προηγούμενης χρονιάς.

Επιπρόσθετα ενώ την περίοδο 2016-2017 παρατηρείται μία μείωση της τάξεως του **16,78%** πανελλαδικά (από 5.152 τμήματα, για την περίοδο 2016-2017 εγκρίνονται μόνο 4.287), στο Ν. Αττικής σημειώνεται μείωση **12,85%** (από 2.333 τμήματα εγκρίνονται 2.033), ενώ στο Ν. Θεσσαλονίκης η μείωση αφορά περίπου ποσοστό **23%** (από 1.124 τμήματα εγκρίνονται μόνο 866).

Ειδικότερα στο Δήμο Κορδελιού Ευόσμου παρατηρείται μείωση της τάξεως του 20%, στο Δήμο Παύλου Μελά 27,72% και στο Δήμο Αμπελοκήπων – Μενεμένης 27,31%.

Διάγραμμα 3.8 Κατανομή γενικών Π.Α.γ.Ο. Ν. Θεσσαλονίκης περιόδου 2016-17

Πηγή: Τμήμα Σχεδιασμού, Παρακολούθησης & Ελέγχου Π.Α.γ.Ο., «Εγκρίσεις γενικών προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας, περιόδου 2016-2017»

Σύμφωνα με τις **εγκρίσεις γενικών προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας περιόδου 2016-2017** (ΑΔΑ: 76ΖΑ4653Π4-Ε75) διαμορφώνεται το παραπάνω διάγραμμα – πίνα (διάγραμμα 3.8) κατανομής γενικών προγραμμάτων για το Ν. Θεσσαλονίκης, όπου ενώ οι τρεις Δήμοι παίζουν κυρίαρχο ρόλο στο Νομό, συγκεντρώνουν ποσοστό 45% με 399 εγκεκριμένα γενικά τμήματα, φανερά μειωμένο από την προηγούμενη χρονιά όπου με 545 αντίστοιχα τμήματα διεκδικούσαν ποσοστό 48,48% της κατανομής στο Νομό.

Στην ίδια στατιστική ανάλυση για τα **ειδικά δομημένα προγράμματα** μεγάλης διάρκειας περιόδου 2015-2016 ισχύουν τα παρακάτω:

- Από 687 ειδικά τμήματα που εγκρίθηκαν από τη Γ.Γ.Α. σε πανελλήνιο επίπεδο, τα 283 τμήματα αφορούσαν την Περιφέρεια Αττικής (41,2%), ενώ ακολουθεί η περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας με **243** τμήματα (35,4%)

- Ειδικότερα, στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας από τα 243 τμήματα, δεν εγκρίθηκε κανένα πρόγραμμα στους νομούς Κιλκίς, Πιερίας και Σερρών, ενώ τα περισσότερα τμήματα (**193**) είναι στο νομό Θεσσαλονίκης, ακολουθεί ο νομός Ημαθίας με 22 τμήματα, ο νομός Χαλκιδικής με 19 τμήματα και ο νομός Πέλλας με 9 τμήματα Π.Α.γ.Ο.
- Σε μια περαιτέρω ανάλυση από το συγγραφέα, από τα 193 ειδικά τμήματα που εγκρίθηκαν στο Νομό Θεσσαλονίκης, τα 51 αφορούσαν το Δήμο Κορδελιού-Ευόσμου, τα 24 το Δήμο Αμπελοκήπων Μενεμένης, τα 15 το Δήμο Παύλου Μελά και ακολουθούν οι Δήμοι Νεάπολης-Συκεών, Δέλτα, Πυλαίας-Χορτιάτη, Ωραιοκαστρου, Θέρμης, Λαγκαδά, Καλαμαριάς ενώ μερίδιο είχαν και οι φορείς Σύλλογος Συνδρόμου Down και Α.Σ. Αμεα Αετοί. Στα ειδικά προγράμματα το σύνολο των τριών Δήμων που εξετάζονται συγκεντρώνουν ποσοστό **46,62%** (90 τμήματα) ενώ για το Δήμο Κορδελιού Ευόσμου οι εγκρίσεις στα ειδικά Π.Α.γ.Ο. (51 τμήματα) αφορούν το 26,42% του νομού. Περαιτέρω οι τρεις Δήμοι στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας συγκεντρώνουν ποσοστό 37,03% (90 τμήματα από τα 243 όλης της περιφέρειας) ενώ σε πανελλήνιο επίπεδο **13,10%** (90 από τα 687).

Στην τελευταία παρατήρηση πολύ μεγάλο ενδιαφέρον έχει και η θέση του **Δήμου Κορδελιού - Ευόσμου** που κατέχει τη δεύτερη θέση σε εγκρίσεις ειδικών προγραμμάτων σε πανελλαδική κλίμακα συγκεντρώνοντας ποσοστό **7,43%** επί του συνόλου, την περίοδο 2015-2016.

**Πίνακας 3.2 Αναλογικά ποσοστά εγκρίσεων ειδικών τμημάτων περιόδου
2015-2016 για τους 3 Δήμους**

	ΠΟΣΟΣΤΟ % Ν. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΠΑΝΕΛΛΗΝ ΙΩΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩ Σ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ²	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩ Σ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ «ΑΣΚΗΣΗ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ» ³
ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΔΕΛΙΟΥ ΕΥΟΣΜΟΥ	26,42%	20,98%	7,42%	31,29%	0%
ΔΗΜΟΣ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΛΑ	7,77%	6,17%	2,18%	2,04%	0%
ΔΗΜΟΣ ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΩ Ν ΜΕΝΕΜΕΝΗΣ	12,43%	9,87%	3,49%	4,76%	25%
ΣΥΝΟΛΟ:	46,62%	37,02%	13,10%	38,09%	25%

Πηγή: Τμήμα Στατιστικής Τεκμηρίωσης Αθλητισμού Π.Α.γ.Ο « Ανάλυση Π.Α.γ.Ο. μεγάλης διάρκειας,
περιόδου 2015-2016»

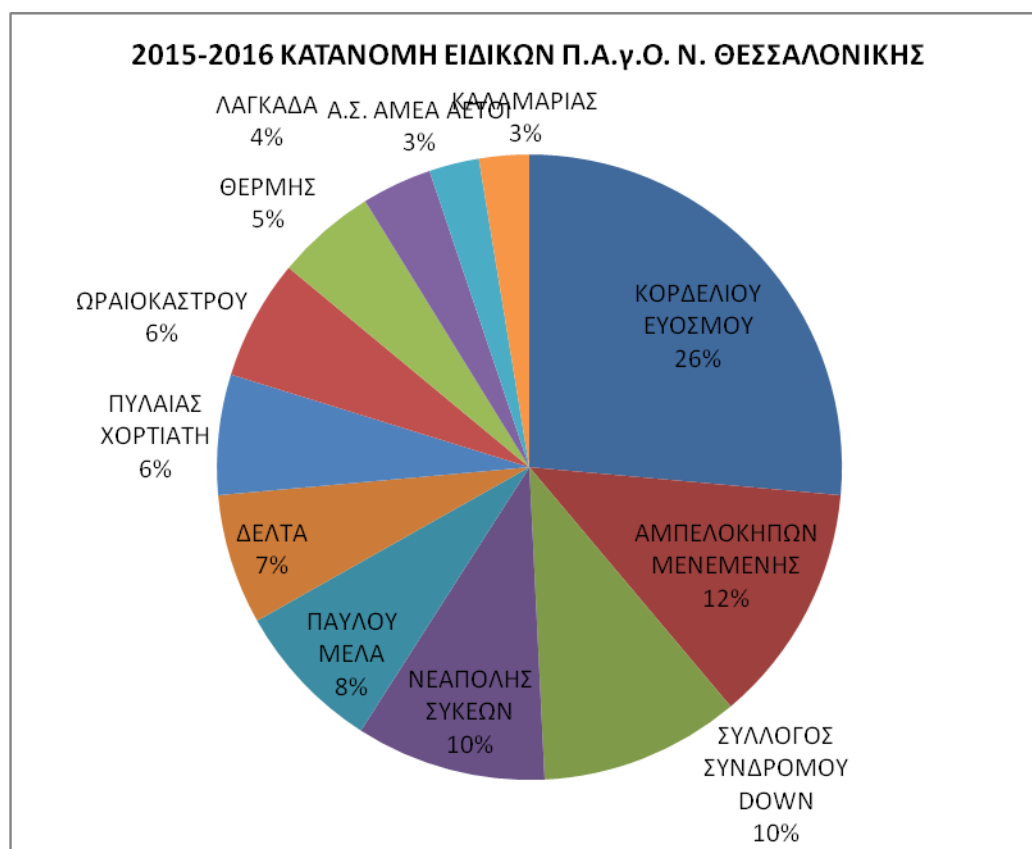
Σύμφωνα με τις εγκρίσεις ειδικών δομημένων προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας περιόδου 2015-2016 (ΑΔΑ: 7ΝΒΓ4653Π4-Β3Η) η κατανομή στο Ν. Θεσσαλονίκης έχει ως εξής:

---

²Στην κατηγορία διάφορα των ειδικών προγραμμάτων «Άθληση για όλους» συγκαταλέγονται τμήματα όπως, αποκατάσταση τραυματισμών, χρόνιες παθήσεις, καρδιαγγειακά νοσήματα, άσκηση καρδιοπαθών, παχυσαρκία, οστεοπόρωση, θεραπευτική κολύμβηση για παιδιά με αυτισμό, θεραπευτικές αθλητικές δράσεις για παιδιά με αυτισμό.

³Το πρόγραμμα «Άσκηση τσιγγάνων» αποτελεί υποκατηγορία του ειδικού προγράμματος «Άσκηση κοινωνικά ευαίσθητων ομάδων» (παλιννοστούντων, ΡΟΜΑ)

Διάγραμμα 3.9 Κατανομή ειδικών Π.Α.γ.Ο. Ν. Θεσσαλονίκης περιόδου 2015-2016

Πηγή: Τμήμα Σχεδιασμού, Παρακολούθησης & Ελέγχου Π.Α.γ.Ο., «Εγκρίσεις ειδικών προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας, περιόδου 2015-2016»

Παράλληλα, σύμφωνα με τον πίνακα του τμήματος Στατιστικής Τεκμηρίωσης Αθλητισμού Π.Α.γ.Ο. που απεικονίζει την αριθμητική και ποσοστιαία κατανομή ειδικών προγραμμάτων περιόδου 2015-2016 ανά κατηγορία, παρατηρούνται τα εξής:

Πίνακας 3.3 Αριθμητική και ποσοστιαία κατανομή των κατηγοριών των ειδικών Π.Α.γ.Ο. περιόδου 2015-2016

Κατηγορία προγράμματος	Αριθμός τμημάτων ανά κατηγορία	Ποσοστό % αριθμού τμημάτων ανά κατηγορία
Αμεα	476	69,29%
Ψυχική υγεία	15	2,18%
Απεξάρτηση	11	1,60%
Άσκηση τσιγγάνων	24	3,49%

Άσκηση παλιννοστούντων	14	2,04%
Διάφορα*	147	21,40%
Σύνολο:	687	100,00%

Πηγή: Τμήμα Στατιστικής Τεκμηρίωσης Αθλητισμού Π.Α.γ.Ο «Ανάλυση Π.Α.γ.Ο. μεγάλης διάρκειας, περιόδου 2015-2016»

- ✓ Στην κατηγορία διάφορα που καταλαμβάνει το 21,4% των συνολικών εγκρίσεων, με 147 εγκεκριμένα τμήματα σε όλη την Ελλάδα, ο **Δήμος Κορδελιού Ευόσμου** συγκεντρώνει ποσοστό **31,29%** πανελλαδικά, με 46 ειδικά τμήματα. Στην κατηγορία αυτή συγκαταλέγονται τμήματα όπως, αποκατάσταση τραυματισμών, χρόνιες παθήσεις, καρδιαγγειακά νοσήματα, άσκηση καρδιοπαθών, παχυσαρκία, οστεοπόρωση, θεραπευτική κολύμβηση για παιδιά με αυτισμό, θεραπευτικές αθλητικές δράσεις για παιδιά με αυτισμό. Για το Δήμο Κορδελιού Ευόσμου εγκρίθηκαν ειδικότερα 24 τμήματα «Άσκηση Καρδιοπαθών», 20 τμήματα «Άσκηση νεφροπαθών» και 2 τμήματα «Χρόνιες παθήσεις».

Τα καινοτόμα τμήματα «**Άσκηση καρδιοπαθών**» και «**Άσκηση νεφροπαθών**» ο Δήμος τα υλοποιεί σε συνεργασία με το Εργαστήριο Αθλητιατρικής του Τμήματος Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού (Τ.Ε.Φ.Α.Α.) του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.)

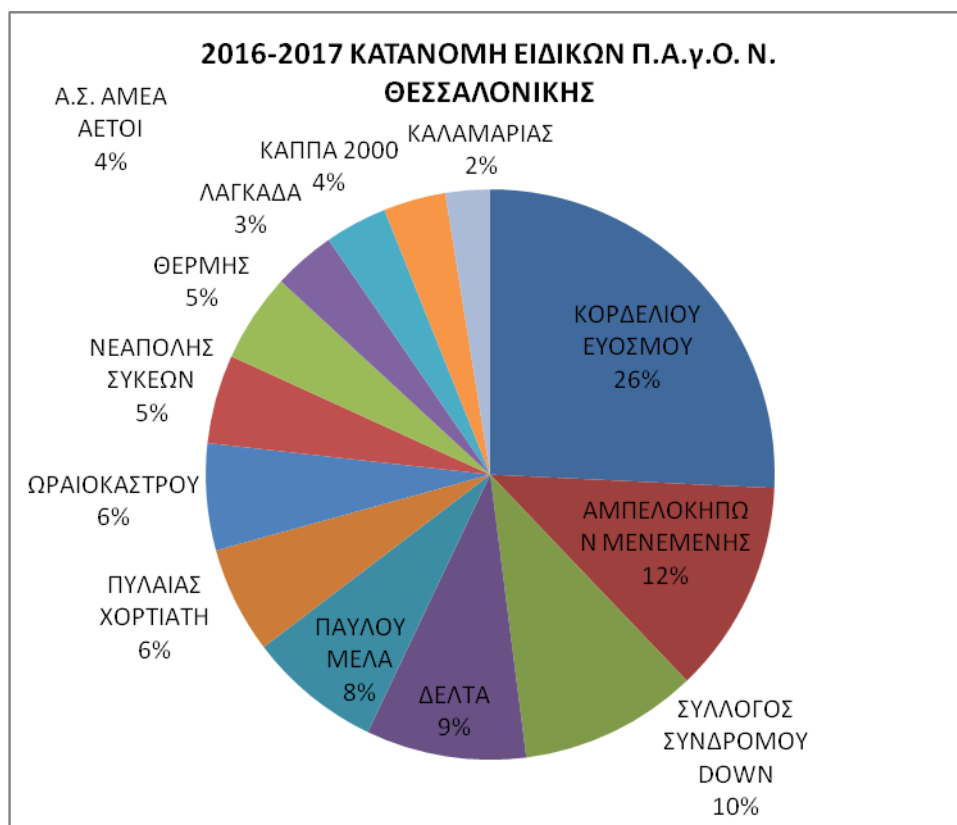
Επιπλέον, αν στην κατηγορία αυτή προσθέσουμε τα 5 τμήματα Αμεα που υλοποιεί ο Δήμος, με τη λογική ότι αφορούν κατεξοχήν παιδιά με αυτισμό, το ποσοστό του Δήμου ανέρχεται σε **34,69%** σε πανελλήνιο επίπεδο.

- ✓ Στην υποκατηγορία «Άσκηση τσιγγάνων», η οποία αποτελεί μέρος του προγράμματος «**Άσκηση ευαίσθητων κοινωνικά ομάδων**» (παλιννοστούντων, ΡΟΜΑ), σε σύνολο 24 τμημάτων που εγκρίθηκαν πανελλαδικά, ο Δήμος Αμπελοκήπων – Μενεμένης πήρε έγκριση για υλοποίηση 6 τμημάτων. Τα τμήματα αυτά αναλογούν σε ποσοστό **25%** σε πανελλήνια κλίμακα, με αποτέλεσμα να μοιράζεται ο Δήμος την πρώτη θέση σε όλη τη χώρα, με το Δήμο Αγίας Βαρβάρας στην Περιφέρεια Αττικής.
- ✓ Για τα ειδικά δομημένα προγράμματα την επόμενη περίοδο, 2016-2017 εγκρίθηκαν 624 τμήματα από 687 της προηγούμενης χρονιάς, περίπου μείωση της τάξεως του 10%, στο Ν. Αττικής εγκρίθηκαν 238 τμήματα από 283 την

προηγούμενη χρονιά, ενώ στο Ν. Θεσσαλονίκης ο αριθμός αυξήθηκε ελάχιστα στα 198 τμήματα. Η αποτύπωση στην κατανομή των εγκεκριμένων ειδικών δομημένων τμημάτων μεγάλης διάρκειας περιόδου 2016-2017, σύμφωνα και με τις εγκρίσεις ειδικών δομημένων προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας περιόδου 2016-2017 (ΑΔΑ: Ω5Π94653Π4-ΙΨΒ) έχει ως εξής:

Διάγραμμα 3.10

Κατανομή ειδικών Π.Α.γ.Ο. Ν. Θεσσαλονίκης περιόδου 2016-2017

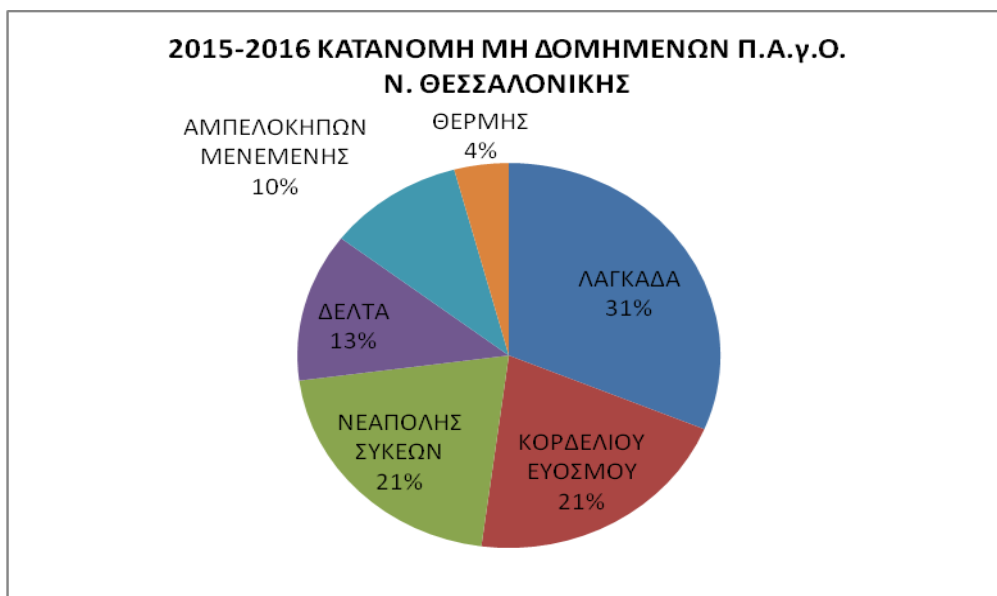
Πηγή: Τμήμα Σχεδιασμού, Παρακολούθησης & Ελέγχου Π.Α.γ.Ο., «Εγκρίσεις ειδικών προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας, περιόδου 2016-2017»

Τέλος, στην ίδια στατιστική ανάλυση τα **μη δομημένα προγράμματα μεγάλης διάρκειας για την περίοδο 2015-2016** παρατηρούνται τα παρακάτω:

- Στο σύνολο των εγκεκριμένων μη δομημένων προγραμμάτων «Άθληση για όλους» 2015-2016 η περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνει ποσοστό 57%, με 512 ώρες/εβδομάδα και η περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας 16% με 144 ώρες ανά εβδομάδα (στα γενικά και ειδικά τμήματα υπολογίζεται ότι ένα τμήμα υλοποιείται 3 ώρες/εβδομάδα).

- Στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας και οι 144 ώρες / εβδομάδα εγκρίθηκαν για να υλοποιηθούν όλες στο Ν. Θεσσαλονίκης.
- Σε εκτενέστερη ανάλυση και σύμφωνα με τις εγκρίσεις μη δομημένων προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας περιόδου 2015-2016 (ΑΔΑ: 7ΓΝΕ4653Π4-ΥΑ5) παρατηρείται ότι την πρώτη θέση στο Ν. Θεσσαλονίκης κατέχει ο Δήμος Λαγκαδά με 45 ώρες / εβδομάδα (30 ώρες / εβδομάδα στο πρόγραμμα «Αθλοχώροι γειτονιάς» και 15 ώρες / εβδομάδα στο πρόγραμμα «Άθληση και ευεξία») και τη δεύτερη θέση μοιράζονται ο Δήμος Νεάπολης-Συκεών με 30 ώρες/εβδομάδα (Αθλοχώροι) και ο Δήμος Κορδελιού – Ευόσμου (15 ώρες / εβδομάδα «Υπαιθρια άσκηση στο πάρκο», 9 ώρες / εβδομάδα «Εργασιακός» και 6 ώρες «Άσκηση και ποδήλατο»).

Διάγραμμα 3.11 Κατανομή μη δομημένων Π.Α.γ.Ο. Ν. Θεσσαλονίκης περιόδου 2015-2016

Πηγή: Τμήμα Σχεδιασμού, Παρακολούθησης & Ελέγχου Π.Α.γ.Ο., «Εγκρίσεις μη δομημένων προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας, περιόδου 2015-2016»

Στο παραπάνω διάγραμμα παρατηρείται ότι στα μη δομημένα Π.Α.γ.Ο. 2015-2016 το σύνολο των προγραμμάτων που εγκρίθηκαν για τους Δήμους Κορδελιού Ευόσμου και Αμπελοκήπων – Μενεμένης, αποτελεί το 31% της κατανομής του Ν.

Θεσσαλονίκης και κατ'επέκταση της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας. Επεκτείνοντας τον παραπάνω συλλογισμό διαμορφώνεται και ο παρακάτω πίνακας:

Πίνακας 3.4 Αναλογικά ποσοστά εγκρίσεων μη δομημένων τμημάτων περιόδου 2015-2016 για τους 3 Δήμους

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΓΚΡΙΣΕΩΝ ΜΗ ΔΟΜΗΜΕΝΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2015-2016				
	ΠΟΣΟΣΤΟ % N. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΠΑΝΕΛΛΗΝ ΙΩΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ «ΑΣΚΗΣΗ ΣΤΟ ΠΑΡΚΟ»
ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΔΕΛΙΟΥ ΕΥΟΣΜΟΥ	20,83%	20,83%	3,33%	27,77%
ΔΗΜΟΣ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ	0%	0%	0%	0%
ΔΗΜΟΣ ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΩ Ν ΜΕΝΕΜΕΝΗΣ	10,41%	10,41%	1,66%	27,77%
ΣΥΝΟΛΟ:	31,24%	31,24%	4,99%	55,54%

Πηγή: Τμήμα Στατιστικής Τεκμηρίωσης Αθλητισμού Π.Α.γ.Ο « Ανάλυση Π.Α.γ.Ο. μεγάλης διάρκειας, περιόδου 2015-2016»

Επιπρόσθετα, σε μία βαθύτερη ανάλυση των παραπάνω αποτελεσμάτων, παρατηρούνται σύμφωνα με τον πίνακα της Γ.Γ.Α. ανάλυσης της κατανομής της κατηγορίας «**Διάφορα**», όπου συγκαταλέγονται το πρόγραμμα «**Άσκηση στο πάρκο**» και «**Άσκηση και ποδήλατο**», διακρίνονται τα παρακάτω:

- ✓ Στο πρόγραμμα «**Άσκηση στο πάρκο**» οι Δήμοι Κορδελιού – Ευόσμου και Αμπελοκήπων - Μενεμένης συγκεντρώνουν αθροιστικά σε πανελλήνιο επίπεδο, ποσοστό **55,55%** (30 ώρες/εβδομάδα σε σύνολο 54 ωρών/εβδομάδα), ενώ ο κάθε ένας ξεχωριστά ποσοστό 27,77%.

- ✓ Στο πρόγραμμα «**Άσκηση και ποδήλατο**», ο Δήμος Κορδελιού – Ευόσμου, σύμφωνα με τον ίδιο πίνακα, είναι **ο μοναδικός** Δήμος για τον οποίο εγκρίθηκε το συγκεκριμένο πρόγραμμα για πρώτη φορά.

Τα **μη δομημένα προγράμματα** δεν εγκρίθηκαν τις επόμενες περιόδους 2016-2017 & 2017-2018, απλά μέρος τους συγχωνεύτηκε στα γενικά δομημένα, στην κατηγορία διάφορα.

3.4 Ανακεφαλαίωση

Στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία, της έντονης οικονομικής ύφεσης σε όλους τους τομείς εφαρμόζονται περικοπές και σε τομείς όπως τα προγράμματα «Άθληση για όλους», που αποτελούν κοινωνικό αγαθό. Παρόλα αυτά οι τρεις Δήμοι, οι οποίοι εξετάζονται, κατάφεραν να διαδραματίσουν κυρίαρχο ρόλο στην υλοποίηση προγραμμάτων και να διεκδικούν μεγάλο μερίδιο των εγκρίσεων σε πανελλήνιο επίπεδο. Για παράδειγμα, το σύνολο των εγκρίσεων Π.Α.γ.Ο. για την περίοδο 2015-2016, της Περιφέρειας Θεσσαλίας (218 τμήματα), πλησιάζει τις αντίστοιχες εγκρίσεις του Δήμου Παύλου – Μελά (220 τμήματα), της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας (184 τμήματα) μπορεί να συγκριθεί με το Δήμο Αμπελοκήπων Μενεμένης (194 τμήματα), ενώ ο Δήμος Κορδελιού – Ευόσμου κατέχει την πρώτη θέση σε όλη τη χώρα με 236 τμήματα.

Παρόμοιο σκηνικό αποτυπώνεται και την περίοδο με τις μεγαλύτερες περικοπές το 2016-2017, ενώ την επόμενη περίοδο είναι ορατή η μερική ανάκαμψη (διάγραμμα 3.2), διατηρώντας ο Δήμος Κορδελιού Ευόσμου και τις δύο περιόδους την πρώτη θέση.

Τέλος, σε αυτό το κεφάλαιο με τη γραμμική παλινδρόμηση εξετάστηκε η σχέση εξάρτησης των εγκεκριμένων Π.Α.γ.Ο. με την ανεξάρτητη μεταβλητή X (χρόνος) και για τους 3 Δήμους (Διαγράμματα 3.4, 3.5 & 3.6). Με την εξίσωση πρόβλεψης της γραμμικής τάσης εκτιμήθηκε ο αριθμός εγκεκριμένων Π.Α.γ.Ο. περιόδου 2018-2019 και για τις τρεις περιπτώσεις, όπου λόγω της αρνητικής τιμής b (κλίση μεταβλητής X) διαπιστώθηκε η καθοδική τους πορεία, με μικρές μειώσεις, διατηρώντας όμως παράλληλα τον αριθμό τους σε αντίστοιχα υψηλά επίπεδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ Π.Α.γ.Ο.

4.1 Εισαγωγή

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990, τη λειτουργία και την οργάνωση των Π.Α.γ.Ο., οριοθετούν υπουργικές αποφάσεις και οδηγοί προγραμμάτων μαζικού αθλητισμού. Το πρώτο θεσμικό πλαίσιο στο οποίο γίνεται αναφορά στο μαζικό αθλητισμό είναι το άρθρο 39 του αθλητικού νόμου 2725/1999. Η σύσταση της Διεύθυνσης «Άθληση για όλους» ορίζεται με την τροποποίηση του παραπάνω νόμου (Φ.Ε.Κ. 239/10-10-2002) με θέμα «Ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Πολιτισμού και άλλες διατάξεις». Στην ίδια τροποποίηση με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού καθορίζεται το πλαίσιο της οργάνωσης, οι λειτουργίες των Π.Α.γ.Ο., οι συναρμόδιοι φορείς, οι κατηγορίες, τα είδη και κάθε συναφές θέμα.

Στο τέλος της δεκαετίας του 1990 παρατηρείται σταδιακή αποκέντρωση της λειτουργίας του θεσμού «Άθληση για όλους», μεταφέροντας στον κάθε φορέα την ευθύνη σχεδιασμού και υλοποίησης με την κατάθεση προτάσεων στη Γ.Γ.Α.. Ουσιαστικά οι φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης και τα νομικά τους πρόσωπα θέτουν προτεραιότητες υλοποίησης αθλητικών προγραμμάτων προσαρμοσμένα στις τοπικές ανάγκες, τα οποία εναρμονίζονται παράλληλα με την εθνική αθλητική πολιτική που χαράσσει ο επίσημος φορέας του κράτους, η Γ.Γ.Α (Κάκκος, 2005).

Αναλυτικότερα, στο οργανωτικό πλαίσιο, το οποίο εκδίδεται κάθε φορά με απόφαση του Υφυπουργού Πολιτισμού, αποσαφηνίζεται η λεπτομερής λειτουργία των Π.Α.γ.Ο. καθορίζοντας τις κατηγορίες και τα είδη τους, τους δικαιούχους φορείς, τους γενικούς όρους υλοποίησης και τη χρηματοδότησή τους.

4.2 Οργανωτικά πλαίσια

Ειδικότερα, το Οργανωτικό Πλαίσιο που είναι σε ισχύ από το 2016, ορίζει μεταξύ άλλων τις επιλέξιμες δαπάνες από τη Γ.Γ.Α., οι οποίες επικεντρώνονται κυρίως στη μισθοδοσία των Πτυχιούχων Φυσικής Αγωγής που προσλαμβάνονται και απασχολούνται με σύμβαση εργασίας Ιδιωτικού Δικαίου Ορισμένου χρόνου διάρκειας έως 8 μήνες, το ποσό ανά ώρα προγράμματος που χρηματοδοτεί η Γ.Γ.Α, τη διαδικασία πρόσληψης και τους όρους χρηματοδότησης. Συμπληρωματικά τα εγκριτικά έγγραφα που εκδίδονται κάθε χρόνο για τον αριθμό προγραμμάτων που θα

υλοποιηθούν σε κάθε φορέα, αποτυπώνουν τη μέγιστη περίοδο χρηματοδότησης και το ποσοστό χρηματοδότησης για τις επιλέξιμες δαπάνες της συνολικής δαπάνης που αφορά τα εγκεκριμένα τμήματα.

Στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας έχουν εκδοθεί τα παρακάτω Οργανωτικά Πλαίσια:

- ΦΕΚ 211 / Β / 11-2-2008 όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με το ΦΕΚ 1525 / Β / 4-8-2008
- ΦΕΚ 1945 / Β / 31-8-2011
- ΦΕΚ 2527 / Β / 8-10-2013
- ΦΕΚ 1774 / Β / 17-6-2016

Τα παραπάνω σε συνδυασμό με τις ετήσιες εγκρίσεις προγραμμάτων μεγάλης διάρκειας για κάθε περίοδο, για τα γενικά, ειδικά και μη δομημένα τμήματα δίνουν μία σαφή εικόνα της πορείας χρηματοδότησης των Π.Α.γ.Ο. από τη Γενική Γραμματεία. Οι σημαντικότερες αλλαγές όπως διαμορφώνονται στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 4.1 Αποτύπωση στοιχείων επιχορηγήσεων Π.Α.γ.Ο.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ			ΩΡΙΑΙΑ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ		ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ
	ΓΕΝΙΚΩΝ	ΕΙΔΙΚΩΝ	ΜΗ ΔΟΜΗΜΕΝΩΝ	ΓΕΝ.	ΕΙΔ.	ΓΕΝΙΚΑ & ΕΙΔΙΚΑ
2008-2009	75% - 95%	100%		7,04€	7,92€	29
2009-2010	75% - 95%	100%		7,04€	7,92€	27
2010-2011	75% - 95%	100%		7,04€	7,92€	32

2011- 2012	60%, 70% & 100%	100%	50% & 100%	6,35€	7,15€	24
2012- 2013	60%, 70% & 100%	100%	50% & 100%	6,35€	7,15€	20
2013- 2014	63,56%	100%	55%	6,35€	7,15€	32
2014- 2015	60%	100%	60%	6,35€	7,15€	28
2015- 2016	60%	100%	60%	6,35€	7,15€	30
2016- 2017	50%	100%	-	6,35€	7,15€	28
2017- 2018	50%	100%	-	6,35€	7,15€	28

Πηγή: Οργανωτικά πλαίσια 2008, 2011, 2013 & 2016 και εγκρίσεις γενικών, ειδικών και μη δομημένων προγραμμάτων ανά έτος.

Από την παραπάνω καταγραφή καθίσταται σαφές το γεγονός της σταδιακής μείωσης του ποσού επιχορήγησης των προγραμμάτων, είτε από το ποσοστό επιχορήγησης, είτε από την ωριαία αποζημίωση που επιδοτείται ανά ώρα προγράμματος, είτε τέλος από τη χρονική διάρκεια εφαρμογής τους.

Η συνολική εικόνα των παραπάνω συμπληρώνεται και αποτυπώνεται με ευκρίνεια και στην καταγραφή του προϋπολογισμού της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού στο σχετικό κωδικό για τα εγκεκριμένα προγράμματα «Άθληση για όλους» που υλοποιούν τα Νομικά πρόσωπα Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου σε όλη την επικράτεια. Πιο συγκεκριμένα η πορεία του προϋπολογισμού την τελευταία πενταετία, διαμορφώθηκε ως εξής:

4.1 Διάγραμμα πορείας προϋπολογισμού Γ.Γ.Α για τα προγράμματα «Άθληση για όλους» περιόδου 2013-2018.

Πηγή: Τμήμα υποστήριξης, επεξεργασίας και αξιολόγησης στοιχείων φορέων Π.Α.γ.Ο. Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού.

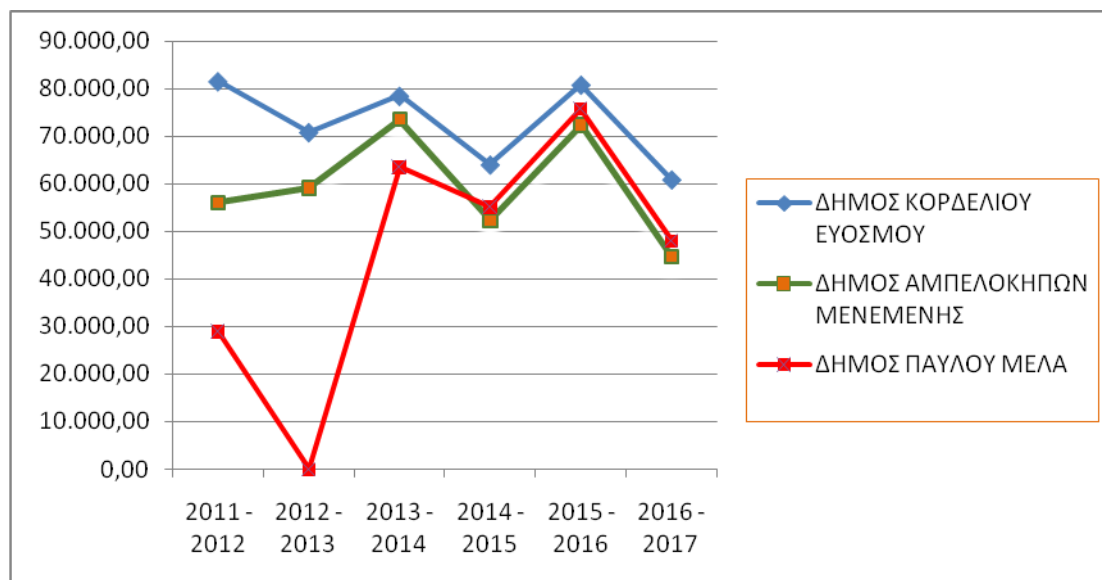
Ωστόσο, οι Δήμοι και τα Νομικά τους πρόσωπα, στην κατάθεση των προτάσεων για την επόμενη αθλητική περίοδο βεβαιώνουν στη Γ.Γ.Α. ότι η δαπάνη που θα προκληθεί σε βάρος του προϋπολογισμού τους, θα αντιμετωπιστεί από την είσπραξη εσόδων από την καταβολή αντιτίμου των αθλουμένων, ή από είσπραξη δωρεών και χορηγιών. Με αυτόν τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα υλοποίησης τμημάτων εκ μέρους των φορέων, χωρίς απαραίτητα την έγκριση επιχορήγησης της Γ.Γ.Α., παρέχοντας ελεύθερο πεδίο δράσης της τοπικής πολιτικής βούλησης και χάραξης προτεραιοτήτων σε θέματα αθλητικών δραστηριοτήτων.

4.3 Οικονομικά στοιχεία στους 3 Δήμους

Όλοι οι προαναφερθέντες όροι χρηματοδότησης που προκύπτουν από τα Οργανωτικά πλαίσια και τις εγκρίσεις της αντίστοιχης περιόδου, γίνονται απολύτως αντιληπτά και στην εκάστοτε πορεία χρηματοδότησης των Δήμων που εξετάζονται στην παρούσα εργασία και αφορούν αποκλειστικά τη μισθοδοσία των Πτυχιούχων Φυσικής Αγωγής στα Π.Α.γ.Ο. που υλοποιήθηκαν. Πιο συγκεκριμένα η πορεία της επιχορήγησης στους 3 Δήμους, για την υλοποίηση των Π.Α.γ.Ο. από την περίοδο 2011-2012 που

έχουμε την εφαρμογή του Καλλικράτη διαμορφώνεται ως εξής στο παρακάτω διάγραμμα:

4.2 Διάγραμμα πορείας χρηματοδότησης από τη Γ.Γ.Α. στους 3 Δήμους

Πηγή: Αρχεία επιχορήγησης από τη Γ.Γ.Α. των 3 Δήμων και των δημοτικών τους επιχειρήσεων για την υλοποίηση Π.Α.γ.Ο.

Στο Δήμο Παύλου Μελά την περίοδο 2012-2013 δεν επιδοτήθηκαν τα προγράμματα λόγω της αλλαγής του φορέα από τη δημοτική Επιχείρηση στο Δήμο. Ο Δήμος Παύλου Μελά παρόλα αυτά υλοποίησε προγράμματα την περίοδο 2012-2013 με χρηματοδότηση από ίδιους πόρους. Την ίδια τακτική ακολούθησε και ο Δήμος Κορδελιού Ευόσμου την περίοδο 2016-2017, όπου πέρα από τα εγκριτικά σημειώματα της Γ.Γ.Α. για τη συγκεκριμένη περίοδο, στα οποία σημειώθηκαν μεγάλες περικοπές, προχώρησε στην υλοποίηση επιπλέον 19 τμημάτων με αυτοχρηματοδότηση. Το ίδιο παράδειγμα είναι βέβαιο ότι ακολουθούν και άλλοι φορείς προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες των πολιτών τους. Σε παρόμοιου τύπου κινήσεις, ουσιαστικά αντικατοπτρίζεται η πρωτοβουλία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και η διάθεση επένδυσης στη βελτίωση της ποιότητας ζωής του πληθυσμού.

Άλλωστε στο άρθρο 14 παρ. 2 του Οργανωτικού Πλαισίου (Φ.Ε.Κ. 1774/17-6-2016), διευκρινίζεται ότι ο φορέας υλοποίησης Π.Α.γ.Ο. καταθέτει βεβαίωση για την κάλυψη του συνόλου της δαπάνης που θα προκληθεί, από το αντίτιμο συμμετοχής των αθλουμένων, ή από την είσπραξη δωρεών και χορηγιών ή μέσω της Γ.Γ.Α. Σε

περιόδους οικονομικής ύφεσης, όπως αυτή που διανύουμε, δεν τίθεται θέμα συζήτησης για την αύξηση της οικονομικής συνδρομής των αθλουμένων.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η υλοποίηση Π.Α.γ.Ο. στους 3 γειτονικούς Δήμους της Δυτικής Θεσσαλονίκης, κατέχει, αναμφισβήτητα, πολύ σημαντικό ρόλο στο πανελλήνιο πεδίο δράσης. Η παρούσα μελέτη εστίασε, όμως, στην άμεση επιχορήγηση του κεντρικού κράτους για την εφαρμογή των προγραμμάτων, χωρίς να λάβει υπόψη τις έμμεσες επιχορηγήσεις που αφορούν τη δημιουργία νέων δημοτικών αθλητικών εγκαταστάσεων, τη διαχείριση και τη συντήρηση παλαιότερων, όπως και τη δωρεάν, ή με ελάχιστη χρέωση, διάθεσή τους σε συλλόγους και αθλητικά σωματεία. Η συγκεκριμένη οπτική, συμπεριλαμβανομένων και των παραπάνω στοιχείων, σίγουρα αποτελεί υλικό για μια πιο ολοκληρωμένη μελέτη στο μέλλον.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να διευκρινιστεί επίσης, ότι η συγκεκριμένη μελέτη επικεντρώθηκε στην πορεία των Π.Α.γ.Ο. που εγκρίθηκαν από τη Γ.Γ.Α. για να επιχορηγηθούν ανάλογα οι φορείς υλοποίησης. Το γεγονός αυτό δεν σημαίνει ότι οι φορείς υλοποίησης από τη μεριά τους, δεν έχουν τη δυνατότητα να λειτουργήσουν αθλητικά προγράμματα με ιδίους πόρους, χωρίς την αντίστοιχη κρατική οικονομική στήριξη. Στοιχεία αντίστοιχων αυτοχρηματοδοτούμενων αθλητικών προγραμμάτων δεν έχουν συμπεριληφθεί στην εν λόγω μελέτη και ουσιαστικά αποτελούν τους περιορισμούς της.

Επίσης, η κατάληψη των Δημοτικών γυμναστηρίων, ιδιαίτερα στις ώρες αιχμής, από τους τοπικούς Συλλόγους, αναμφίβολα αποτελεί τροχοπέδη για την πλήρη ανάπτυξη του μαζικού αθλητισμού και την καταγραφή των ορίων εξέλιξής του στην εκάστοτε τοπική κοινωνία. Η ανταπόκριση του πληθυσμού είναι αναντίρρητα πολύ μεγάλη σε αθλητικά προγράμματα, με αποτέλεσμα τα αθλητικά σωματεία που ενεργοποιούνται στις διάφορες περιοχές, να αναπτύσσουν ανάλογες δομές, μολονότι ο βασικός τους προσανατολισμός είναι ο αθλητισμός υψηλών επιδόσεων και ο πρωταθλητισμός, προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες του μαζικού αθλητισμού. Το ερώτημα που προκύπτει είναι αν οι συγκεκριμένες δομές εξυπηρετούν και τους βασικούς σκοπούς του κινήματος «Άθληση για όλους».

Επιπρόσθετα, ενώ διαπιστώνεται ότι οι εν λόγω Δήμοι κατέχουν πολύ υψηλές θέσεις στην υλοποίηση των προγραμμάτων σε πανελλήνια κλίμακα, η αναγωγή τους με δείκτες μέτρησης, αναφορικά με τον πληθυσμό τους, είναι βέβαιο ότι θα συμβάλει στην ανάδυση νέων ερωτημάτων και στην κατ' επέκταση διαφοροποιημένη κατάταξη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Είναι γεγονός ότι η κατηγορία Π.Α.γ.Ο. «Ειδικά δομημένα προγράμματα» απευθύνεται σε πληθυσμό που αποτελεί κατεξοχήν «ομάδα - στόχο» της κοινωνικής πολιτικής, ενώ συμπληρωματικά και η κατηγορία «Γενικά δομημένα προγράμματα» λειτουργεί με την ίδια φιλοσοφία, εφαρμοζόμενη σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, όπου συγκαταλέγονται οι πολίτες όλου του ηλικιακού φάσματος χωρίς διακρίσεις και εξαιρέσεις.

Η διερεύνηση του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης στη διαμόρφωση κοινωνικής πολιτικής, μέσα από την εφαρμογή των Π.Α.γ.Ο. είναι εμφανής με την ανάλυση της πορείας τους, στους τρεις (3) υπό εξέταση Δήμους και η διατήρηση σε υψηλό επίπεδο εφαρμογής τους σε πανελλήνια κλίμακα, υπογραμμίζει τον πρωταγωνιστικό τους ρόλο στη χάραξη πολιτικών με επίκεντρο την υγεία και τον αθλητισμό, προσαρμοσμένο στις αντίστοιχες ξεχωριστές τους ανάγκες.

Ο Δήμος Κορδελιού Ευόσμου διακρίνεται για τη λειτουργία πολυάριθμων προγραμμάτων Καρδιοπαθών και Νεφροπαθών, σε συνεργασία με το Εργαστήριο Αθλητιατρικής Τ.Ε.Φ.Α.Α.. Αναφορικά με τους άλλους δύο Δήμους αξίζει να σημειωθεί ότι υλοποιούν και αυτοί ειδικά προγράμματα Αμεα. Επιπλέον, ο μεν Δήμος Αμπελοκήπων Μενεμένης είναι από τους ελάχιστους που έχουν στο ενεργητικό τους προγράμματα κοινωνικά ευαίσθητων ομάδων (ΡΟΜΑ), ο δε Δήμος Παύλου Μελά εφαρμόζει το πρόγραμμα «Άθληση και νέοι», αποτυπώνοντας με αυτό τον τρόπο την ιδιαίτερη σφραγίδα τους στον αθλητικό χάρτη υλοποίησης Π.Α.γ.Ο. στην Ελλάδα.

Η σταδιακή μείωση της υλοποίησης των αναφερόμενων προγραμμάτων τους, είτε με τον ολοένα μειούμενο αριθμό εγκεκριμένων λειτουργούντων τμημάτων, είτε με τις περικοπές στους όρους χρηματοδότησης, καθιστά αδήριτη την ανάγκη αφενός της

ανάδειξης της αμφίδρομης σχέσης τους με τους παράγοντες «υγεία», «κοινωνική ενσωμάτωση και συνοχή», και αφετέρου της προώθησής τους μέσα από την κοινωνική πολιτική και την άμεση οικονομική τους ενίσχυση από τους αντίστοιχους κωδικούς των δημοτικών προϋπολογισμών. Άλλωστε, η λειτουργία των ειδικών προγραμμάτων είναι δωρεάν παροχή προς τους πολίτες και για το λόγο αυτό δεν είναι δυνατόν να αντισταθμιστεί με αύξηση του αντίτιμου των συμμετεχόντων.

Ταυτόχρονα ενώ, όλο το παραπάνω εγχείρημα της υλοποίησης Π.Α.γ.Ο. στοχεύει στην ορθή οργάνωση, παρακολούθηση και υποστήριξή τους από τη Γ.Γ.Α., κωλυσιεργίες και γραφειοκρατικές ολιγωρίες, όπως η καθυστέρηση για την έκδοση της Κοινής Υπουργικής Απόφασης για την πρόσληψη των Πτυχιούχων Φυσικής Αγωγής (Κ.Υ.Α.), ή η δυσχέρεια στην αποπληρωμή τους, ουσιαστικά υπονομεύουν την ύπαρξή τους. Σαφώς και ο ενδελεχής έλεγχος στα αιτήματα των Ο.Τ.Α., σε ό,τι αφορά στην πρόσληψη προσωπικού, είναι απαραίτητος, παράλληλα όμως ελλοχεύει ο κίνδυνος καταστρατήγησης όλου του θεσμού, όταν η έγκριση κατανομής θέσεων Π.Φ.Α., εκδίδεται στη διάρκεια της αθλητικής περιόδου και όχι στην έναρξη. Έγκαιρη έκδοση της Κ.Υ.Α. και της επιχορήγησης είναι βέβαιο ότι θα αποτελέσει θεμέλιο για μια νέα ώθηση – αναζωογόνηση του θεσμού.

Όπως πολύ σωστά τονίζει και ο διευθύνων σύμβουλος της Ένωσης για την αριστεία των δημόσιων υπηρεσιών (ΑΡΣΕ), κ. Ο'Brien, παρά το γεγονός ότι η άθληση και η αναψυχή θεωρήθηκαν σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης «Ρόλος Σταχτοπούτας» πολύ πριν από τις δημοσιονομικές περικοπές, στην πραγματικότητα ο ρόλος τους είναι ζωτικής σημασίας για την εξασφάλιση της υγείας, της κοινωνικής συνοχής και της ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, είναι αντιληπτό ότι ίσες ευκαιρίες και ελεύθερη πρόσβαση σε αθλητικές δραστηριότητες είναι δυνατόν να επιτευχθεί κυρίως με ισχυρή/ενεργή εμπλοκή του κράτους σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Η επίδραση του αθλητισμού στην υγεία και την ευεξία αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία και αποτυπώνεται με ευκρίνεια ως ένας από τους 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ατζέντας για το 2030. Πιο συγκεκριμένα, ο τρίτος στόχος που υιοθετήθηκε στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το Σεπτέμβριο του 2015, αφορά στη διασφάλιση υγιούς διαβίωσης και προαγωγή της ευημερίας για όλους μέσα από την ενεργή συμμετοχή στον αθλητισμό και τη φυσική δραστηριότητα.

Η λέξη-κλειδί για την προώθηση της συμμετοχής βρίσκεται στη σύνδεση του αθλητισμού με την προληπτική πολιτική για την υγεία. Το ρόλο αυτό είναι εφικτό να επωμιστεί η χάραξη διευρυμένης κοινωνικής πολιτικής, σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς, με σχεδιασμό, εφαρμογή, παρακολούθηση και αξιολόγηση της επίδρασης του αθλητισμού ως προληπτικού μέτρου στον τομέα της υγείας. Η διατομεακή προσέγγιση των Προγραμμάτων «Άθληση για όλους» είναι βέβαιο ότι θα ενισχύσει το ρόλο τους και θα αναβαθμίσει την αξία τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Κουστέλιος, Α. (2014), *«Άθληση για Όλους» Οδηγός Υλοποίησης Προγραμμάτων* Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Ε.Σ.Π.Α., Τρίκαλα.

Γαργαλιάνος, Δ. και Ασημακόπουλος, Μ., (2005) *Δομή και οργάνωση σύγχρονου Ελληνικού αθλητισμού*, Ελληνική Εταιρεία Διοίκησης Αθλητισμού, Αθήνα

Βενιέρης, Δ. (2015), *Κοινωνική Πολιτική, Έννοιες και σχέσεις*, Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα

Γετίμης, Π. & Γράβαρης, Δ. (1993), *Κοινωνικό κράτος και κοινωνική πολιτική, η σύγχρονη προβληματική*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.

Σταθόπουλος, Π., 1996 *Κοινωνική Πρόνοια, μια γενική θεώρηση*, Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα.

Σπηλιωτόπουλος, Ε. (1999), *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου Ι*, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή

Στασινοπούλου, Ο., (2006), *Κοινωνική πολιτική, βασικές έννοιες, ιστορική εξέλιξη, φορείς και πρότυπα*, Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Νόμοι & Εγκύκλιοι

Ν. 3463/2006 *«Κύρωση του κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων».*

Ν. 3852/2010 *«Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης »*, Πρόγραμμα «Καλλικράτης».

ΦΕΚ 1774/Β'/17-6-2016 *« Έγκριση Οργανωτικού Πλαισίου Προγραμμάτων Άθλησης για όλους»* του Υφυπουργού Αθλητισμού.

Φ.Ε.Κ. 828/9-4-2013 *« Έγκριση Οργανωτικού Πλαισίου Προγραμμάτων Άθλησης για όλους»* του Υφυπουργού Αθλητισμού και όπως τροποποιήθηκε με το Φ.Ε.Κ. 2527/Β/8-10-2013

Φ.Ε.Κ. 1945/Β/31-8-2011 *« Έγκριση Οργανωτικού Πλαισίου Προγραμμάτων Άθλησης για όλους»* του Υφυπουργού Αθλητισμού.

Φ.Ε.Κ. 211/Β/11-2-2008 2011 « Έγκριση Οργανωτικού Πλαισίου Προγραμμάτων Άθλησης για όλους» του Υφυπουργού Αθλητισμού όπως τροποποιήθηκε με το Φ.Ε.Κ. 1525/Β/4-8-2008.

Εγκρίσεις γενικών προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2017-2018 ΑΔΑ: 6ΤΡΤ4653Π4-Δ66

Εγκρίσεις ειδικών προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2017-2018 ΑΔΑ: 7Υ064653Π4-ΟΞΡ

Εγκρίσεις συμπληρωματικών γενικών προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2017-2018 ΑΔΑ: ΩΩ474653Π4-ΨΚ8

Εγκρίσεις γενικών προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2016-2017 ΑΔΑ: 76ΖΑ4653Π4-Ε75

Εγκρίσεις ειδικών προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2016-2017 ΑΔΑ:Ω5Π94653Π4-ΙΨΒ

Εγκρίσεις γενικών προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2015-2016 ΑΔΑ:ΩΖΔΩ4653Π4-Τ01

Εγκρίσεις ειδικών προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2015-2016 ΑΔΑ:7ΝΒΓ4653Π4-Β3Η

Εγκρίσεις μη δομημένων προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2015-2016 ΑΔΑ:7ΓΝΕ4653Π4-ΥΑ5

Εγκρίσεις γενικών προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2014-2015 ΑΔΑ:Ω6ΕΩΓ-4ΦΞ

Εγκρίσεις ειδικών προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2014-2015 ΑΔΑ:ΒΖΠΚΓ-Υ1Τ

Εγκρίσεις μη δομημένων προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2014-2015 ΑΔΑ: ΩΤΣ8Γ-148

Εγκρίσεις γενικών προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2013-2014 ΑΔΑ: ΒΛ1ΡΓ-ΧΦ2

Εγκρίσεις ειδικών προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2013-2014 ΑΔΑ: ΒΛ1ΡΓ-Ζ1Ι

Εγκρίσεις μη δομημένων προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2013-2014 ΑΔΑ: ΒΛ1ΡΓ-ΔΡ9

Εγκρίσεις γενικών προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2012-2013 ΑΔΑ: Β45ΜΓ-5ΝΥ

Εγκρίσεις ειδικών προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2012-2013 ΑΔΑ: Β4ΣΘΓ-094

Εγκρίσεις μη δομημένων προγραμμάτων «Άθληση για όλους» μεγάλης διάρκειας περιόδου 2012-2013 ΑΔΑ: Β4ΣΘΓ-8Β8

Ξενόγλωσση

Hoye, R. et al, (2015), *Sport Management principles and applications*, Published by Routledge, New York

Bottomore, T., (1993), *Κοινωνιολογία κεντρικά προβλήματα και βιβλιογραφία*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα

King, N. (2013), Sport for all in a financial crisis: survival and adaptation in competing organizational models of local authority sport services, *World leisure journal*, .55:3, 215-228.

Puig, N. et al (2010), Sport policy in Spain, *International journal of Sport Policy*, 2:3, 381-390.

Vos, S. et al (2016), Governmental subsidies and coercive pressures. Evidence from sport clubs and their resource dependencies, *European journal for Sport and Society*, 8:4, 257-280.

Skille, A. E. (2006), Sport for all? The “Sports City Programme” in Norway, 7:2, 192-210.

Διαδικτυακοί τόποι / Ιστοσελίδες

Τμήμα Στατιστικής τεκμηρίωσης Αθλητισμού, *Ανάλυση προγραμμάτων Άθληση για όλους μεγάλης διάρκειας περιόδου 2015-2016* Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.0008.syzefxis.gov.gr/component/content/category/254-o-ellinikos-athlitis-mos-se-dedomena> [Πρόσβαση 10 Ιουλίου 2018]

Τμήμα Στατιστικής τεκμηρίωσης Αθλητισμού, *Ανάλυση προγραμμάτων Άθληση για όλους μεγάλης διάρκειας περιόδου 2016-2017* Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.0008.syzefxis.gov.gr/component/content/category/254-o-ellinikos-athlitis-mos-se-dedomena> [Πρόσβαση 10 Ιουλίου 2018]

Τμήμα Στατιστικής τεκμηρίωσης Αθλητισμού, *Επεξεργασία Δεδομένων έρευνας αθλητικού περιεχομένου Ευρωβαρόμετρου 2013*, Διαθέσιμο στη δ/ση <http://gga.gov.gr/component/content/category/254-o-ellinikos-athlitis-mos-se-dedomena>

Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, (2006) *Κοινωνική πολιτική και τοπική αυτοδιοίκηση, Τελική έκθεση*, Διαθέσιμο στη δ/ση <https://www.ita.org.gr/el/index.php/meletes-ita> [Πρόσβαση 8 Ιουνίου 2018]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017), *Το προφίλ υγείας της Ελλάδας*, Ο.Ο.Σ.Α. και το Δίκτυο παρακολούθησης συστημάτων και πολιτικών υγείας, Διαθέσιμο στη δ/ση https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/state/docs/chp_gr_greece.pdf [Πρόσβαση 8 Αυγούστου 2018]

Ομάδα Εργασίας Ε.Ε. «Αθλητισμός και Υγεία» (2008), *Κατευθυντήριες γραμμές της Ε.Ε. για τη σωματική άσκηση*, Διαθέσιμο στη δ/ση http://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/policy_documents/eu-physical-activity-guidelines-2008_el.pdf [Πρόσβαση 18 Μαΐου 2018]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2016, *Προώθηση της σωματικής άσκησης για τη βελτίωση της υγείας*, Διαθέσιμο στη δ/ση <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0768&from=EL> [Πρόσβαση 9 Μαΐου 2018]

Council for Cultural Cooperation (1970), *Sports for all. 5 countries report* Strasburg Διαθέσιμο στη δ/ση <https://eric.ed.gov/?id=ED084249> [Πρόσβαση 20 Μαΐου 2018]

European Commission (2007), *Λευκή Βίβλος για τον Αθλητισμό*, Διαθέσιμο στη δ/ση <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52007DC0391> [Πρόσβαση 3 Μαΐου 2018]

European Commission (2007), *Action plan "Pierre de Coubertin", accompanying document to the White Paper on sport*, Διαθέσιμο στη δ/ση <https://eur->

lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52007SC0934 [Πρόσβαση 4 Ιουνίου 2018]

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2007), *Ο ρόλος του αθλητισμού στην εκπαίδευση*, Διαθέσιμο στη δ/ση

<http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1014688&t=d&l=en>

[Πρόσβαση 3 Ιουνίου 2018]

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Πρόγραμμα εργασιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αθλητισμό 2011-2014*, Διαθέσιμο στη δ/ση

<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/143/%CE%B1%CE%B8%CE%BB%CE%B7%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%82> [Πρόσβαση 5

Μαΐου 2018]

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Πρόγραμμα εργασιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αθλητισμό 2014-2017*, Διαθέσιμο στη δ/ση

<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/143/%CE%B1%CE%B8%CE%BB%CE%B7%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%82> [Πρόσβαση 5

Μαΐου 2018]

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Πρόγραμμα εργασιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αθλητισμό 2017-2020*, Διαθέσιμο στη δ/ση

<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/143/%CE%B1%CE%B8%CE%BB%CE%B7%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%82> [Πρόσβαση 5

Μαΐου 2018]

European Parliament (2013), *The social and employment situation in Greece*,

Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.europarl.europa.eu/committees/el/supporting-analyses-periodicals.html?tab=Key%20Studies> [Πρόσβαση 10 Αυγούστου 2018]

European Parliament (2015), *European sport policy*, Διαθέσιμο στη δ/ση

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/565908/EPRS_IDA\(2015\)_565908_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/565908/EPRS_IDA(2015)_565908_EN.pdf) [Πρόσβαση 16 Ιουνίου 2018]

International Sport & Culture Association (2015), *The economic cost of physical inactivity in Europe*, Διαθέσιμο στη δ/ση [https://inactivity-time-](https://inactivity-time-bomb.nowwemove.com/)

[bomb.nowwemove.com/](https://inactivity-time-bomb.nowwemove.com/) [Πρόσβαση 3 Αυγούστου 2018]

Council of European Municipalities and Regions (2012), *Local and regional government in Europe. Structures and competences* Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/local_government_structures_andcompetences_2012_en.pdf [Πρόσβαση 18 Μαΐου 2018]

Ηνωμένα Έθνη (2015), *Ευρωπαϊκή ατζέντα 2030*, Διαθέσιμο στη δ/ση <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld> [Πρόσβαση 18 Ιουνίου 2018]

Eurostrategies, Amnyos, CDES & German Sport University Koln (2011), *Study on the funding of grassroots sports in the EU*, Διαθέσιμο στη δ/ση http://eose.org/wp-content/uploads/2014/04/exec-sumary_study-on-the-fnding-of-grassroots-sport.pdf [Πρόσβαση 23 Ιουνίου 2018]

Association for public service excellence, (APSE 2012), *Ensuring a sporting chance for services*, Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.apse.org.uk/apse/index.cfm/news/2012/ensuring-a-sporting-chance-for-services/> [Πρόσβαση 3 Ιουλίου 2018]

King, N. (2012), *The local authority Sport and Recreation Services in England: Where next?* Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.apse.org.uk/apse/index.cfm/research/current-research-programme/local-authority-sport-and-recreation-services-in-england-where-next/local-authority-sport-and-recreation-services-in-england-where-next/> [Πρόσβαση 4 Ιουλίου 2018]

Ιωαννίδης & Σπανού, 2015, *Η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών στην τοπική αυτοδιοίκηση: Η περίπτωση της Ελλάδας*, Διαθέσιμο στη δ/ση https://www.citybranding.gr/2015/11/blog-post_12.html [Πρόσβαση 10 Μαΐου 2018]

Δήμος Κορδελιού Ευόσμου *Επιχειρησιακό πρόγραμμα Δήμου Κορδελιού Ευόσμου 2016-2019*, Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.kordelio-evosmos.gr/images/stories/banners/epixeirhsiako_A_kai_B_fash.pdf [Πρόσβαση 14 Μαΐου 2018]

Δήμος Παύλου Μελά, *Επιχειρησιακό πρόγραμμα Δήμου Παύλου Μελά 2014-2019*, Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.pavlosmelas.gr/index.php/2015-01-02-08-22->

[46/topmenu-1454/9671-epixeirisiako-programma-dimou-paylou-mela](#) [Πρόσβαση 14 Μαΐου 2018]

Δήμος Αμπελοκήπων Μενεμένης, *Επιχειρησιακό πρόγραμμα Δήμου Αμπελοκήπων Μενεμένης 2014-2019* Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.ampelokipi-menemeni.gr/Default.aspx?tabid=689> [Πρόσβαση 14 Μαΐου 2018]